

SOĞUK SAVAŞ SONRASI SOSYAL, EKONOMİK VE SİYASAL GELİŞMELER BAĞLAMINDA GÜNEY KAFKASYA

Editörler

Doç. Dr. Vefa KURBAN

Arş. Gör. Seçil ÖRAZ BEŞİKÇİ

Arş. Gör. Recep Efe ÇOBAN

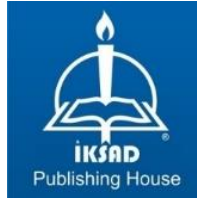

SOĞUK SAVAŞ SONRASI SOSYAL, EKONOMİK VE SİYASAL GELİŞMELER BAĞLAMINDA GÜNEY KAFKASYA

Editörler

Doç. Dr. Vefa KURBAN
Arş. Gör. Seçil ÖRAZ BEŞİKÇİ
Arş. Gör. Recep Efe ÇOBAN

İZMİR – 2021

Copyright © 2021 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced,
distributed or transmitted in any form or by
any means, including photocopying, recording or other electronic or
mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in
the case of
brief quotations embodied in critical reviews and certain other non-
commercial uses permitted by copyright law. Institution of Economic Development
and Social

Researches Publications®
(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)
TURKEY TR: +90 342 606 06 75
USA: +1 631 685 0 853
E mail: iksadyayinevi@gmail.com
www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.
Iksad Publications – 2021©

ISBN: 978-625-7562-15-7
Cover Design: İbrahim KAYA
June / 2021
Ankara / Turkey
Size = 16x24 cm

YAZARLAR

Alexander DRUJININ
Ali ASKER
Ali Hikmet GÖKÇEN
Atamoğlan MƏMMƏDLİ
Aydın İBRAHİMOV
Emin Arif ŞİHALİYEV
Erhan CANİKOĞLU
Ferruh KAYALAN
Fırat YALDIZ
G. Saynur DERMAN
Güntekin NACAFLİ
Hamit ÖZMAN
İrade MEMMEDOVA
Lamiye MUSTAFAYEVA
Leman MURADOVA
Marziye MEMMEDLİ
Merve YAVUZ
Murteza HASANOĞLU
Mustafa Cem KOYUNCU
Mustafa MUTLUER
Muvaffak DURANLI
Oğuzhan ERGÜN
Ramin SADIGOV
Rasim BAYRAKTAR
Ruziye TALİ
Seriyye TAMER
Telman NUSRETOĞLU
Vefa KURBAN
Yaşar Pınar ÖZMEN
Ziyad EMRAHOV

HAKEMLER

- Prof. Dr. Ali EROL (Türkiye)
Prof. Dr. Alimcan İNAYET (Türkiye)
Prof. Dr. Aydın İBRAHİMOV (Türkiye)
Prof. Dr. Betül KARAGÖZ (Türkiye)
Prof. Dr. Erel TELLAL (Türkiye)
Prof. Dr. G. Saynur DERMAN (Türkiye)
Prof. Dr. Nadim MACİT (Türkiye)
Prof. Dr. Osman KARATAY (Türkiye)
Prof. Dr. Selma YEL (Türkiye)
Prof. Dr. Yalçın SARIKAYA (Türkiye)
Doç. Dr. Ali ASKER (Azerbaycan)
Doç. Dr. Atıf AKGÜN (Türkiye)
Doç. Dr. Esmâ ÖZDAŞLI (Türkiye)
Doç. Dr. Güntekin NACAFLI (Azerbaycan)
Doç. Dr. İrade MEMMEDOVA (Azerbaycan)
Doç. Dr. Muvaffak DURANLI (Türkiye)
Doç. Dr. Pınar FEDAKÂR (Türkiye)
Doç. Dr. Uğur TÛTÛNCÛBAŞI (Türkiye)
Doç. Dr. Vefa KURBAN (Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Muhammet ŞEN (Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım Beyazıt ÇİÇEN (Türkiye)
Öğr. Gör. Dr. Gülben MAT (Türkiye)
Araz ASLANLI (Azerbaycan)

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	
Prof. Dr. Nadim MACİT	1
BÖLÜM 1	
“Güney Kafkasya’da Türkiye-Rusya Etkileşimi”	3
Alexander DRUJININ, Aydın İBRAHİMOV, Mustafa MUTLUER	
BÖLÜM 2	
“Uluslararası Politik Ekonomi Ekseninde Çin’in Güney Kafkasya Bölgesine Yönelik Stratejik Hamleleri”	21
Ali ASKER, Mustafa Cem KOYUNCU	
BÖLÜM 3	
“Gürcistan Borçalı Bölgesi Âşıklık Geleneğinin Güncel Durumu”	43
Ali Hikmet GÖKÇEN	
BÖLÜM 4	
“Milli Tariximizin Şanlı Zəfəri”	55
Atamoğlan MƏMMƏDLİ	
BÖLÜM 5	
“Güney Kafkasya’da Jeopolitik Durum – 2020: İkinci Karabağ Savaşı, Gerçekler ve Analizler”	75
Emin Arif ŞİHALİYEV	
BÖLÜM 6	
“Rusya’nın Güney Kafkasya’ya Askeri Dönüş Hamlesi: Dağlık Karabağ Savaşı ve Sonrası”	115
Erhan CANİKOĞLU	
BÖLÜM 7	
“Azerbaycan’ın İstiklal Mücadelesinde Adı Konuşulmayan Komutan Mürsel Bakü Paşa ve Onun Bir Mektubu”	133
Ferruh KAYALAN	
BÖLÜM 8	
“Uluslararası Hukuk Açısından Dağlık Karabağ’ın Durumu”	151
Fırat YALDIZ	
BÖLÜM 9	
“Dağlık Karabağ Sorunu”	163
G. Saynur DERMAN	

BÖLÜM 10

“Karabağ: Yer Adları ve Milli Kültür Mirasının Mahv Edilişi” **197**
Güntekin NACAFLI

BÖLÜM 11

“Güney Kafkasya’da İktisadi Açıldan Potansiyel Fırsatlar ve Bölge Ekonomilerinde Yapısal Dönüşüm Süreci” **209**
Hamit ÖZMAN

BÖLÜM 12

“Karabağ Savaşı Öncesi Dünyada Yakın Dönemde Yaşanan Sosyal, Ekonomik, Siyasal Gelişmeler ve Dağlık Karabağ Bölgesi’nin Stratejik Önemi” **229**
Hamit ÖZMAN

BÖLÜM 13

“İkinci Karabağ Savaşı’nda Şehitler” **277**
İrade MEMMEDOVA

BÖLÜM 14

“İkinci Karabağ Savaşı, Alman Medyasında” **321**
Lamiye MUSTAFAYEVA

BÖLÜM 15

“Bir Köyün Faciası (Tanıkların Anıları Kapsamında)” **331**
Leman MURADOVA

BÖLÜM 16

“Gürcistan’da Zviad Gamsahurdia Dönemi” **343**
Marziye MEMMEDLİ

BÖLÜM 17

“Fransa’nın Dağlık Karabağ Politikası: Sosyal İnşacı Açıklamalar” **371**
Merve YAVUZ

BÖLÜM 18

“Bölgesel ve Küresel Enerji Güvenliği: Azerbaycan’ın Yeri ve Rolü” **391**
Murteza HASANOĞLU

BÖLÜM 19

“XIX. Yüzyıl Kafkas Dilleri Çalışmalarında Baron Pyotr Karloviç Uslar” **409**
Muvaffak DURANLI

BÖLÜM 20

“II. Karabağ Savaşı ve Bölgesel Güçlerin Tutumu” **423**
Ramin SADIGOV

BÖLÜM 21

“Günümüz Ortodoks Gürcü Yönetiminin Müslümanlara Yönelik Politikasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü” **481**

Rasim BAYRAKTAR

BÖLÜM 22

“Avrupa Birliği'nin Güney Kafkasya Politikasının Ana Hatları” **511**

Ruziye TALİ, Yaşar Pınar ÖZMEN

BÖLÜM 23

“Güney Kafkasya'nın Türk Dünyası'nın Entegrasyonunda Rolü” **525**

Seriyye TAMER

BÖLÜM 24

“Karabağ Zaferi ve Güney Kafkasya'da Şekillenen Yeni Güç Dengesi” **547**

Telman NUSRETOĞLU

BÖLÜM 25

“Karabağ'da Türk-İslam Kültürel Mirasının Son Durumu” **559**

Telman NUSRETOĞLU

BÖLÜM 26

“Algı ve Olgı Arasında Karabağ Zaferi Silahlı Savaştan Silahlı Siyasete Azerbaycan” **573**

Vefa KURBAN, Oğuzhan ERGÜN

BÖLÜM 27

“Rusya'nın Kafkasya Politikasında 'Ermeni Sorunu' (19. Yüzyıldan Günümüze Dek)” **595**

Ziyad EMRAHOV

BÖLÜM 13

İKİNCİ KARABAĞ SAVAŞI'NDA ŞEHİTLER

İrade MEMMEDOVA*

* Doç.Dr. İrade MEMMEDOVA, Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Tarih Enstitüsü, Azerbaycan, Bakü, e-mail: irade.mammadli@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-2273-5732.

Assoc. Prof., Ph.D., Irada Mammadova, Institute of History named after A.A.Bakikhanov, Azerbaijan National Academy of Sciences .

GİRİŞ

Toprağa su katarsan çamur, kan katarsan Vatan olur. Kanlarını Vatan toprağına katarak canlarını feda etmiş şehitlerimize bir can borcumuz vardır. Onların Vatan Savaşı'nda rölü danılmazdır. Bu makaleyi Vatan uğruna canından geçen şehitlerimize adadım, Ruhları şad olsun!

Ermenistan'ın 27 Eylül'de Azerbaycan topraklarına yönelik saldırılarının ardından Azerbaycan, Ermenistan işgali altındaki toprakları kurtarmak için karşı saldırı başlatdı. Dağlık Karabağ'da Azerbaycan ve Ermenistan devletleri arasında 44 gün süren savaş, 10 Kasım'da Rusya'nın arabuluculuğunda imzalanan anlaşma sonucu Azerbaycan'ın zaferi ile sona erdi. Bu savaşlarda Azerbaycan çok az kayıpla büyük adımlar attı. Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri, başlangıçta bazı köyleri ve stratejik köprüleri kurtardıktan sonra 22 Ekim'de Karabağ'ın İran ile hudutdaki güney sınırını tamamen kurtardı, 23 Ekim'de ise Laçın Koridoruna doğru ilerlemeye başladı. Laçın Koridoru, Ermenistan'ı Karabağ'deki sözde kurumla bağlayan diğer karayolları ile kıyaslanan tek büyük karayoluydu. Otoyolun kontrolü, Ermenistan'ın yakıt, cephane ve askerî tahkimat stoklamasını engelleyecekti. Azerbaycan geleneksel olarak askerî kervanları önlemek için gün boyunca Ermeni ordusuna topçu, havan ve hatta doğrudan ateş veya güdümlü füzeler attı. Devam eden savaş sırasında 4 Ekim'de Cebrayıl, 17 Ekim'de Füzuli, 20 Ekim'de Zengilan, 25 Ekim'de Gubadlı ve 8 Kasım'da Şuşa şehri işgalden kurtarıldı. 27 Eylül 2020 tarihine kadar Azerbaycan askerî güçleri tarafından başlatılan askerî operasyonlar sonucu Ermenistan işgali altında olan Dağlık Karabağ ve ona bitişik 7 bölgenin topraklarında yerleşen 182 köy, Cebrayıl, Füzuli, Zengilan, Gubadlı şehirleri, Hocavend bölgesindeki Hadrut ve Sugovuşan yerleşimleri, Zengilan bölgesindeki Mincivan yerleşimi, stratejik Murov sıradağları işgalden kurtarıldı. Ermeni güçleri 20 Kasım'da Ağdam'dan, 25 Kasım'da Kelbecer'den ve 1 Kasım'da Laçın'den çekilerek bu toprakları Azerbaycan'a devretti. Azerbaycan Ordusu'nun 27 Eylül'de gerçekleştirdiği karşı taarruz operasyonlarında canlarını vatanları için feda edip şehitlik adını kazananlar, halkın tarihi hafızasına da adlarını kazımışlardır.

İkinci Karabağ Savaşı'nda Azerbaycan Ordusu'nun cephaneliğindeki yüksek performanslı modern silah ve teçhizatlar zor coğrafi yapıları arazilerde yapılan savaşlarda avantaj sağlamıştır. Düşman tarafından uzun yıllar zorlu coğrafi koşullarda inşa edilen savunma baryerleri ve tahkimatlar, profesyonel Azerbaycan askerleri tarafından çok kısa sürede kırıldı. Mesela, Ermeni kuvvetlerinin alınmaz saydığı "Ohanyan Savunma Baryeri" 45 dakikaya

etkisiz hale getirildi. Ermenistan'ın işgal altındaki topraklarda uzun yıllar inşa ettiği savunma bariyerlerini ve tahkimatlarını kırmak, profesyonel savaş becerileri gerektirir. Dağlık alan savunulan tarafı tercih ettiği ve savunma yeteneklerini daha da genişlettiği için karmaşık ve zor coğrafı yapısı olan arazilerin ve güçlü tahkimatların varlığı, çatışmalarda büyük kayıplara neden olan faktörlerdendir. Aynı zamanda, Ermenistan tarafından büyük masraflarla inşa edilen savunma bariyerlerinin modern teknolojilere uygun olarak yapıldığı ve karşı tarafta maksimum kayıp vermeyi amaçladığı göz önüne alındığında, Azerbaycan Ordusu stratejik yükseklikler kurarak düşmanı kendi savunma yeteneklerinden yoksun bıraktığı çok aşıkardır. Kurtarılan Ağdam ve Fizuli bölgelerindeki düşman tahkimatlarının görsel olarak incelenmesi, düşmanın bu tahkimatların inşası için uzun yıllar ve çok para harcadığı ortaya koyduğu için, bu tür askerî operasyonlarda saldıran tarafın ister teçhizat ister de insan gücü açısından ağır kayıplara uğraması gerektiğini şertlendiriyordu. Buna rağmen Azerbaycan ordusunun profesyonelliği, doğru strateji ve taktiklerin uygulanması, en önemlisi askerî tarihte ilk kez modern silah, askerî teçhizat ve teknolojinin yaygın kullanımı ile Azerbaycan, kayıplarını en aza indirmeyi başardı. Doğrulanmamış tahminlere göre Birinci Karabağ Savaşı'nda 15-20 bin şehit verildiğini hesaba katarsak, Azerbaycan'ın İkinci Karabağ Savaşı'ndan en zor koşullarda başarılı bir hareket gerçekleştirerek minimum kayıpla çıktığı söylenebilir. Maalesef şehitlerimiz arasında yıkıcı silahların etkisi altında kaybolan ve tanınmaz hale gelenler de vardır. Azerbaycan devleti onları bulmak ve tanımlamak için mümkün olan her şeyi yapıyordur. Çarpışmalarda daha çok Azerbaycan silahlı kuvvetlerinin özel kuvvetleri kullanıldığı ve hep önde savaştıkları için onların arasında şehitler de ağır basmaktadır.

Azerbaycan ordusunun, işgal altındaki topraklarını geri almak için Ermenistan'a karşı yürüttüğü operasyonlarda verdiği şehit sayısı ilk önce resmi olarak 2783 olmuş, ardından 2802, daha sonra 2823 olarak güncellenmişti. 2 mart 2021 yılında Azerbaycan Savunma Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada, savaşın ardından 2 bin 881 şehidin defnedildiği duyuruldu. Ayrıca kayıp durumda olan 28 askerin bulunması için çalışmaların devam ettiği aktarıldı.¹ 20 Nisan 2021 tarihine olan resmi açıklamaya göre ise "Vatan Savaşı'ndaki şehit sayısı 2889'a yükseldi ve 24 kişinin kayıp olduğu duyuruldu. 2889 şehitten 1481 cenazenin kimlikleri

¹ Azerbaycan İkinci Qarabağ Müharibesinde şehid olmuş 2881 hərbi qulluqçusunun adını açıqlayıb. <https://www.bbc.com/azeri/azerbaijan-55234647> [Erişim tarihi: 6.3.2021].

(379'u DNA analizi örnekleri alınarak ilgili incelemelerin yapılması, 1022'i parmak izi alarak kimlik belirleyerek) sadece soruşturma sonucu tespit edildi ve yakınlarına teslim edildi. Kayıp askerlerin² nerede olduğunu tespit etmek için arama ekipleri Terter, Fizuli, Cebrayıl, Hocavend ve Hocalı bölgelerinin yanı sıra Şuşa şehri çevresinde arama operasyonları yürütüyor.³ Bu sebeple bu aramalar sonucunda şehit sayısı artıyor.

Askerî rütbeleri gösterilmekle en son yayılan şehit listesini⁴ esas alarak İkinci Karabağ Savaşı'nda genel kuvvetlerde 3 Albay (Polkovnik), 24 Yarbay (Polkovnik-leytenant), 1 tıp hizmeti Yarbay (Polkovnik-leytenant), 52 Binbaşı (Mayor), 60 Yüzbaşı (Kapitan), 1 tıp hizmeti Yüzbaşı (Kapitan), 1 Yüzbaşı Teğmen (Kapitan-leytenant), 105 Üsteğmen (Baş leytenant), 3 tıp hizmeti Üsteğmen (Baş leytenant), 115 Teğmen (Leytenant), 5 tıp hizmeti Teğmen (Leytenant), 5 Asteğmen (Kıçük leytenant), 33 Astsubay Kıdemli Başçavuş (Baş Gizir), 183 Astsubay Başçavuş (Gizir), 58 Astsubay Kıdemli Üstçavuş (Kıçük gizir), 25 Astsubay Üstçavuş (Baş çavuş), 96 Astsubay Kıdemli Çavuş (Çavuş), 139 Astsubay Çavuş (Kıçük çavuş), 7 Erbaş (Baş asker), 1955 Er (asker), deniz kuvvetlerinde 1 denizçi Er (matros), 1 Astsubay Kıdemli Başçavuş (Baş Miçman), 5 Astsubay Başçavuş (Miçman), 1 Astsubay Başçavuş (kıçük Miçman), 3 sivil personel olmakla toplamda 2881 şehit olduğu tespit edilmiştir. En son resmi açıklamaya göre 2889 şehit olduğu ve 24 kayıp tespit edilse de, bunların rütbeleri gösterilmediyi için tarafımızdan askerî rütbelere göre şehit sayımı, 6 mart 2021'de açıklanan rütbelerin de yer aldığı listeye dayanarak hesaplanmıştır. Bu listeye göre kayıp şehitlerin arasında 1 Üsteğmen (Baş leytenant), 3 Teğmen (Leytenant), 2 Yüzbaşı (Kapitan), 1 Astsubay Başçavuş (Gizir), 1 Astsubay Kıdemli Çavuş (Çavuş), 20 Er (asker) bulunmaktadır.

Sonraki aramalarda İkinci Karabağ Savaşı'nın kahramanı Teğmen Abdullayev İntikam Allahverdi oğlu 165 gün sonra, 16 Mart 2021'de

² 10 Kasım 2020'de ateşkes ilan edildikten sonra Azerbaycan Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri'ne bağlı 386 askerin kayıp olduğu bildirildi. (*Hazırda 24 hərbçi itkin düşmüş sayılır.* <https://report.az/herbi-xeberler/hazirda-24-herbci-itkin-dusmus-sayilir-resmi/> [Erişim tarihi: 20.04.2021].

³ *İndiyədək 2889 şəhidin meyiti müayinə edilərək şəxsiyyəti müəyyən olunub.* <https://report.az/qarabag/indiyedek-2889-sehidin-meyiti-muayine-edilerek-sexsiyyeti-mueyyen-olunub/> [Erişim tarihi 20.4.2021]; *Hazırda 24 hərbçi itkin düşmüş sayılır - RƏSMİ* <https://report.az/herbi-xeberler/hazirda-24-herbci-itkin-dusmus-sayilir-resmi/> [Erişim tarihi: 20.4.2021].

⁴ *Azərbaycan İkinci Qarabağ Müharibəsində şəhid olmuş 2881 hərbi qulluqçusunun adını açıqlayıb* <https://www.bbc.com/azeri/azerbaijan-55234647> [Erişim tarihi: 6.3.2021].

Murovdağ yönünde bulundu.⁵ Hocavend istikametindeki çatışmalarda kayıp, 1998 doğumlu Er Memmedov Vusal Elşen oğlunun cenazesi bulunarak, 18 Mart 2021'de Gence'de defnedildi.⁶ Goranboy ilçesinin Karadağlı köyünden olan 2001 doğumlu Er Ali Vagif oğlu İsmayılov, uzun süre komada kaldıktan sonra 25 Mart 2021'de şehit oldu.⁷ Silahlı Kuvvetlerin kayıp askerleri – Er Ceferov Tebriz İlgar oğlunun cenazesi Terter bölgesinin Talış köyü yakınlarında, Er Kerimli Galası Müslim oğlunun cenazesi Şuşa bölgesinin Daşaltı köyü yakınlarında bulundu. 6 Nisan 2021'de şehit Tebriz Ceferov⁸, 21.04.2021'de ise şehit Galası Kerimli⁹ toprağa verildi¹⁰. “Vatan” Savaşı'nın 26 yaşındaki askeri Er Nurlan Abilov, altı ay komada kaldıktan sonra, 19 Nisan 2021'de şehit oldu.¹¹ Bakü'nün Sabunçu ilçesine bağlı Nardaran kasabasında doğan ve “Vatan” Savaşı sırasında Şuşa uğruna verilen

⁵Abdullayev İntikam, 1998 yılında Ordubad'ın Düylün köyünde doğdu. 4 Ekim 2020'den beri ondan haber alınmadı, 16 Mart 2021 Murovdağ yönündeki savaşlarda şehit olduğu tespit edildi (**Daha bir herbçimizin şehid xəbəri gəldi.** <https://konkret.az/daha-bir-herbcimizin-sehid-xeberigeldi-foto-2/> [Erişim tarihi: 17.3.2021]; *165 gündən sonra nəşi tapılan şəhid Ordubadda dəfn edilib.* https://apa.az/az/dagliq_qarabag/165-gundn-sonra-nsi-tapilan-shid-Ordubadda-dfn-edilib-634521 [Erişim tarihi: 18.3.2021].

⁶ *Azərbaycan Ordusunun şəhid olan əsgəri Gəncədə dəfn olunub.* https://apa.az/az/cebhe_xeberleri/Azrbaycan-Ordusunun-shid-olan-sgri-Gncd-dfn-olunub-colorredFOTOcolor-634454 [Erişim tarihi: 18.3.2021].

⁷ *Daha bir şəhidimiz dəfn edildi* <https://525.az/news/162120-daha-bir-sehidimiz-defn-edildi> [Erişim Tarihi: 23.3.2021]

⁸ Ceferov Tebriz İlgar oğlu 14 Temmuz 1995'te doğdu. 2014-2016 yıllarında orduda görev yaptı. Eylül 2020'de “Vatan” Savaşı patlak verdiğinde askerlik hizmetine tamzamanlı asker olarak başladı. Savaşın en şiddetli anında Sugovuşan'da gerçekleşen çatışmalarda kayıp olduğu belirtildi. (*Vətən müharibəsində şəhid olan herbçi dəfn edildi.* <https://report.az/qarabag/azerbaycan-ordusunun-itkin-dusen-daha-bir-herbcisinin-nesi-tapilib/> [Erişim tarihi: 06.4.2021].

⁹ Galası Kerimli, 8 Ocak 2000 tarihinde Hacıkabul ilçesine bağlı Mugan kasabasında doğdu. Kendisiyle en son 2 Kasım'da temasa geçildi ve sonra ona ulaşılamadı. Şuşa'nın Daşaltı köyü uğruna savaşlarda Kerimli kayıptı. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in 18 Aralık'ta imzaladığı kararname ile Er Kerimli Galası Müslim oğlu “Cesur Savaşçı” madalyasına layık görüldü. (*Azərbaycan Ordusunun şəhid əsgəri dəfn edilib.* <https://report.az/qarabag/veten-muharibesi-sehidi-ile-vida-merasimi-kecirilir/> [Erişim tarihi: 21.4.2021]; *Daşaltıda şəhid olan əsgərin nəşi ailəsinə təhvil verilib.* <https://report.az/qarabag/dasaltida-sehid-olan-esgerin-nesi-ailesine-tehvil-verilib/> [Erişim tarihi: 20.4.2021].

¹⁰*Daşaltıda şəhid olan əsgərin nəşi ailəsinə təhvil verilib.* <https://report.az/qarabag/dasaltida-sehid-olan-esgerin-nesi-ailesine-tehvil-verilib/> [Erişim tarihi: 20.4.2021].

¹¹Nurlan Ferruh oğlu Abilov, 1994 yılında Masallı ilçesine bağlı Ağakışibeyli köyünde doğdu. Çocukken babasını kaybetti ve annesi dört yıl önce rahmetli oldu. “Vatan” Savaşı'nın ilk günlerinde orduya katıldı ve 8 Ekim'de Fizuli uğruna yapılan savaşlarda başından ağır yaralandı. Silahlı Kuvvetlerin Genel Klinik Hastanesinde tedavi gördüyse de, 6 ay komada kaldıktan sonra şehit oldu. Şehidin 3 ve 5 yaşında iki oğlu var. (*Daha bir şəhidimiz var: 6 aylıq komadan ayılmadı.* <https://istiqaamet.org/post/daha-bir-sehidimiz-var-6-ayliq-komadan-ayilmadi-2572> [Erişim tarihi: 19.4.2021].

çatışmalarda ağır yaralanan Er Hüseyin Halilov'un, altı ay komada kaldıktan sonra 25 Nisan'da şehit olduğu tespit edildi¹². Bunun ardından daha kayıp iki askerin - Er Mustafayev Elvin Fuad oğlu ve Er Musayev Alekber Alövsat oğlunun 27 Nisan 2021'de cenazeleri tespit edildi.¹³ 8 aydır kayıp olan Teğmen Yusifov Ali Sulhaddin oğlunun, topraklarımızın kurtarılması uğruna savaşlarda şehit olduğu 29 Nisan'da doğrulandı.¹⁴ Böylece, 29 Nisan 2021 tarihi itibarıyla verileri özetleyerek, kayıp er sayısının 20'den 15'e, teğmen sayısının 3'ten 1'ye düştüğü, şehit olan er sayısının 1963'e, teğmen sayısının ise 117'ye yükseldiği belirlendi. Bununla da şehit sayısı toplam **2893**'e ulaştı ve kayıp asker sayısı **21**'ye düştü.

İKİNCİ KARABAĞ SAVAŞI'NIN İLK KADIN ŞEHİTİ ARESTE BAHİŞOVA

Kaynak: İlk herbçi hanım şehidimiz. <https://axar.az/news/kult/516386.html> [Erişim tarihi: 17.11.2020]

¹² *Vətən müharibəsinin şəhidi Nardaranda dəfn edilib.* <https://report.az/qarabag/veten-muharibesi-sehidi-ile-vida-merasimi-kecirilir26/> [Erişim tarihi: 26.4.2021].

¹³ *Vətən müharibəsində itkin düşən daha bir hərbi qulluqçunun nəşi tapılıb.* <https://report.az/herbi-xeberler/itkin-dusmus-daha-iki-herbi-qulluqçunun-seksiyyeti-mueyyenlesdirilib/> [Erişim tarihi: 27.4.2021].

¹⁴ Azərbaycan Cumhuriyyətinə bağlı Nahçıvan Özerk Cumhuriyyəti'nin Şarur ilçəsinin Oğuz köyündə doğan Ali Yusifov'un, "Vatan" Savaşı sırasında Füzuli yönündeki çatışmalarda kayıp habəri gəldiği, 8 ay sonra şehit düşdüyü tespit edildi. *(İtkin düşən zabitimizin səkkiz aydan sonra şəhid xəbəri gəldi.)* <https://report.az/qarabag/itkin-dusen-zabitimizin-sekkiiz-aydan-sonra-sehid-xeberi-geldi/> [Erişim tarihi: 29.4.2021].

Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri Astsubay Kıdemli Çavuş ve askerî sağlık görevlisi **Areste Kerim kızı Bahışova** 4 Mayıs 1989'da Haçmaz'ın Gımılıkışlak köyünde doğdu.¹⁵

Areste Bahışova'nın babası Üsteğmen Kerim Bahışov, Acil Durumlar Bakanlığı Güvenlik Dairesi başkanı olarak çalışmıştır. Areste'nin bu cesareti, yurtseverliği ve cesurluğu ona babasından miras kalmıştı. Kerim Bahışov "Çernobil kazasında" ağır yaralanmış ve sağlığını kaybetmişti. Aresta 4 yaşındayken babası rahmetli oldu.¹⁶

Annesinin gözetiminde güçlükle büyüyen genç kız Azerbaycan Devlet Pedagoji Koleji'nde İngilizce öğrendi. Sonra evlendi ve iki çocuğu oldu. Sonunda çocukları Merdan ve Zahra ile yalnız kaldı. 2018-2019 yıllarında Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri Genel Askerî Hastanesi'nde tıbbi istatistikçi olarak görev yaptı. 12 Temmuz 2019'da Beylegan bölgesinde bulunan Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerinin "N" sayılı askerî birliğine gönderildi.¹⁷

Areste sağlığında 3. derece "Kusursuz Hizmet" madalyası, 2. derece "Kusursuz Hizmet" madalyası, "Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerinin 90. Yıldönümü" jübile madalyası, "Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerinin 95. Yıldönümü" jübile madalyası, "Azerbaycan Ordusu'nun 100. Yıldönümü" jübile madalyası ile taltif edilmiştir.¹⁸

Areste hanım "Vatan" Savaşı sırasında Fizuli, Zengilan ve Gubadlı'nın kurtarılması için verilen savaşlarda yaralanan askerlere savaş alınında tıbbi yardımda bulunuyordu. 23 Ekim 2020, Kubadlı bölgesi uğruna yapılan çatışmalarda şehit oldu¹⁹ ve "Vatan" Savaşı tarihindeki ilk ve tek kadın şehit olarak adını tarihe yazdı.

Şehidin annesi Mektube Bahışova, kızının kendi isteğiyle cepheye gittiğini bu sözlerle anlatmakta: "bana dedi ki, "Anne, askere gitmek istiyorum. Çocuklarım size emanet. Vatan için şehit isem başımın boyudur". Annesi ile telefonda konuşurken demiş ki, "Endişelenme anne her şey

¹⁵ *Vətən müharibəsində şəhid olan hərbi qulluqçuların siyahısı* (PDF). www.mod.gov.az. [Erişim tarihi: 22.1.2021].

¹⁶ *Cənnətdəki ilk Qadınlar Günün mübarək, Arəstə!* <https://525.az/news/163708-cennetdeki-ilk-qadinlar-gunun-mubarek-areste-anim> [Erişim tarihi: 8.3.2021].

¹⁷ Nizamiqızı, H. (2021, Ocak 15). *Baharın payız üzü*. Mədəniyyət. <http://medeniyyet.az/page/news/55594/Baharin-payiz-uzu.html> [Erişim tarihi: 15.1.2021].

¹⁸ *Cənnətdəki ilk Qadınlar Günün mübarək, Arəstə!* <https://525.az/news/163708-cennetdeki-ilk-qadinlar-gunun-mubarek-areste-anim> [Erişim tarihi: 8.3.2021].

¹⁹ *Deputat Şəhid Arəstə Baxışovanın anası ilə görüşüb*. https://modern.az/az/news/280868/deputat-sehid-areste-baxisovanin-anasi-ile-gorusub-foto_ [Erişim tarihi: 6.3.2021].

yolunda. Yakında zafer bizim olacak, çünkü büyük ruh coşkusu var. O kadar gönüllü askerlerimiz var ki, canı gönülden savaşıyorlar.²⁰

Areste'nin kızı Zehra annesiyle gurur duyduğunu şu şekilde ifade etmekte: "Annem her zaman benimle gurur duyuyordu ve şimdi vatan için şehit olduğu için ben annemle gurur duyuyorum".²¹

Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü sağlamak için muharebe operasyonlarına katılarak askerî birliğe verilen talimatların icrası sırasında görevini onurlu bir şekilde yerine getirdiğinden dolayı Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in 15.12.2020 tarihli emrine göre Areste Bahışova ölümünden sonra "Vatan Uğruna" madalyası ile taltif olunmuştur.²²

SUGOVUŞAN FATİHİ BABEK SEMİDLİ

²⁰ **Areste Baxışovanın qızı: "Anam mənə həmişə fəxr edirdi, mən də indi anamla fəxr edirəm ki, şəhid oldu".**

<https://ambur.az/areste-baxisovanin-qizi-anam-menle-hemise-fexr-edirdi-men-de-indi-anamla-fexr-edirem-ki-sehid-oldu> [Erişim tarihi: 30.10.2020].

²¹ **2-ci Qarabag müharibəsinin ilk qadın şəhid hərbiçisi haqqında reportaj.** <http://azertimes.az/2ci-qarabag-muharibesinin-ilk-qadin-sehid-herbicisi-haqqinda-reportaj/> [Erişim tarihi: 30.10.2020].

²² **Azerbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Vətən uğruna" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 15.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı.** www.president.az. [Erişim tarihi: 15.12.2020]; **Azerbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Vətən uğruna" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 15.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı.** www.e-qanun.az. [Erişim tarihi: 15.12.2020].

Kaynak: Vətən müharibəsi şəhidi polkovnik Babək Səmidlinin materialları Muzeyə təhvil verilib <http://azhistorymuseum.gov.az/az/news/3351> [Erişim tarihi: 19.3.2021].

Azərbaycan Silahlı Qüvvələri 1.Ordu Kolordusu Komutan Yardımcısı - Genelkurmay Başkanı, “Vatan” Savaşı şəhidi **Albay Babək Metleb oğlu Semidli** 7 Ocak 1974'te Göyçay'da doğdu. 1980-1991'de Göyçay'da 6 numaralı ortaokulda okudu. Babək Semidli, 1993 yılında Türkiyə Cumhuriyeti Ankara'da Kara Qüvvələri Yüksək Askerî Okuluna girdi və 30 Ağustos 1997'de aynı okuldan motorlu atıcılık ixtisası üzərə mezun oldu. O, Eylül 1997'den Mayıs 1998'e kadar İstanbul'daki Tuzla Piyade Okulu'nda subay üzərə ixtisaslaşma kursunda eğitim aldı. Ağustos 1998'e kadar Türk Kara Qüvvələri Birinci Ordu'nun “N” numaralı Tugay'ında motorlu atıcılık müfrezə (takım) komutanı olaraq deneyim yaptı. Eylül 1998'den beri H.Z. Tağıyev kasabasında bulunan “N” numaralı askerî birliğı motorlu atıcılık müfrezəsi komutanı, 2000 yılında Haydar Aliyev adına Yüksək Askerî Liseye müfrezə komutanlığına atandı.²³

Eylül 2020'de başlayan İkinci Karabağ Savaşı sırasında Babək Semidli, Tərter bölgəsinin Sugovuşan kasabasının, Talış köyü çevresinde birkaç elverişli yüksəkliğı ve Murov yüksəkliğinin işgaldən kurtarılması uğrundaki savaşılarının liderlərindən biriydi. Ayrıca, Uluslararası Kızıl Haç Komitesi, Rus barış gücü ve Ermenistan tarafı yetkililerden oluşan grubun üyesiydi. Grubun amacı savaş alanında kalan cesetleri çıkarmaktı. Askerlerini her zaman ön saflarda cesaretlendirdi ve savaşı onlarla birlikte katıldı. Savaş sırasında, hayatlarını kurtarmak için 30'dan fazla yaralıyı savaş alanından çıkararak, defalarca kendi hayatını tehlikeye attı. 10 Kasım zaferinden memnun olmasına rağmen şehitlerimizin cenazelerinin düşman kontrolündeki topraklarda kalmasından çok endişeliydi. 23 Kasım 2020'de Sugovuşan'da şehitlerimizin cenazesini almak için görüşmeler yapılırken bir kara mayına düşerek şehit olmuştur. Şehit Babək Semidli, 24 Kasım 2020'de Göyçay Şehitler Mezarlığı'nda toprağı verildi.²⁴Şehit Babək Semidli'ye ait

²³ Vətən müharibəsi şəhidi polkovnik Babək Səmidlinin materialları Muzeyə təhvil verilib <http://azhistorymuseum.gov.az/az/news/3351> [Erişim tarihi: 19.3.2021].

²⁴ Vətən müharibəsi şəhidi polkovnik Babək Səmidlinin materialları Muzeyə təhvil verilib <http://azhistorymuseum.gov.az/az/news/3351> [Erişim tarihi: 19.3.2021]; *Korpus komandirinin müavini, polkovnik Babək Səmidli şəhid olub.* https://apa.az/az/cebhe_xeberleri/Korpus-komandirinin-muavini-polkovnik-Babk-Smidli-shid-olub-616454 [Erişim tarihi: 23.11.2020].

materyaller Ramiya İsmayılova aracılığıyla Azerbaycan Milli Tarih Müzesi'ne teslim edilmiştir.²⁵

Babek Semidli'nin devlet ödülleri bunlardır: 26.06.2001 "Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerinin 10. Yıldönümü" Jübile madalyası, 26.06.2002 "Kusursuz Hizmete Göre" 3. derece madalya, 26.06.2007 "Kusursuz hizmete Göre" 2. derece madalya, 26.06.2008 "Azerbaycan Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerinin 90. Yıldönümü" Jübile madalyası, 26.06.2012 "Kusursuz hizmete Göre" 1. derece madalya, 26.06.2013 "Azerbaycan Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerinin 95. Yıldönümü" Jübile madalyası, 20.04.2016 "Askerlik Hizmetinde Liyakat" 3. derece madalya, 26.06.2017 "Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri Gazisi" madalyası, 25.06.2018 "Askerî Himete Göre" Madalya²⁶, 26.06.2018 "Azerbaycan Ordusu'nun 100.Yıldönümü" Jübile madalyası, 28.05.2019 "Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin 100. yıl dönümü" Jübile madalyası, 09.12.2020 "Zafer" Nişanı (ölümünden sonra) ²⁷, 15.12.2020 "Vatan Uğrunda" madalyası (ölümünden sonra) ²⁸, 29.12.2020 "Sugovuşa'nın Azat Olunmasına Göre" madalyası (ölümünden sonra)²⁹.

Babek Semidli'nin hep eğittiği askerlere söylediği kelimeler bunlardır: *"Şanlı yolu seçin, doğru yolu seçin, bu üçünden biri başımıza gelsin: ya kazanırsınız, gazi oluruz ya da şehit oluruz. Hiçbir Azerbaycan askerinin başka seçeneği olamaz".*³⁰

²⁵ *Vətən müharibəsi şəhidi polkovnik Babək Səmidlinin materialları Muzeyə təhvil verilib* <http://azhistorymuseum.gov.az/az/news/3351> [Erişim tarihi: 19.3.2021].

²⁶ *Vətən müharibəsi şəhidi polkovnik Babək Səmidlinin materialları Muzeyə təhvil verilib.* <http://azhistorymuseum.gov.az/az/news/3351> [Erişim tarihi: 19.3.2021].

²⁷ *Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 09.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı.* www.e-qanun.az. [Erişim tarihi: 09.12.2020].

²⁸ *Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Vətən uğrunda" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 15.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı.* www.e-qanun.az. [Erişim tarihi: 15.12.2020].

²⁹ *Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Suqovuşanın azad olunmasına görə" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 29.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı.* www.e-qanun.az. [Erişim tarihi: 29.12.2020].

³⁰ **Novruzov, K. (2020, Kasım 30). Polkovnikin son döyüş tapşırığı.** <https://sherg.az/x%C9%99b%C9%99r/146315> [Erişim tarihi: 30.11.2020].

AĞIR SİLAHLARIN BABASI ADLANDIRILAN YARBAY ZAUR CEFEROV

Kaynak: “Cəsurluq məktəbi” rubrikasında polkovnik-leytenant Zaur Cəfərov <http://az.baku-art.com/az/cesurluq-mekt-bi-rubrikasinda-polkovnik-leytenant-zaur-c-f-rov> [Erişim tarihi: 04.3.2021]

Ağır Topçu Tuğayı Kurmay Başkanı ve **Yarbay Zaur Hüseyn oğlu Ceferov**, 4 Mart 1980’de Kelbecer ilinin Başlıbel köyünde doğdu. Zaur, doğduğu Başlıbel köyü ortaokulunda birinci sınıfa gitse de, 1993 yılının Nisan ayı başlarında Ermenistan’ın Kelbecer’i işgali sonucu ailesiyle birlikte Delidağ eteklerindeki bu köyünden ayrı düştü.³¹

13 yaşında memleketi Kelbecer’in işgali, köçkün hayatın zorlukları, Birinci Karabağ Savaşı’nda 9 akrabasının şehit düşmesi, 49 akrabasının Ermeniler tarafından kuşatılarak 113 gün zarfında zor günler yaşatılması, bunlardan 18’nin Ermenilere direnirken katledilmesi, diğer 9’nun karlı yollarda şehit olması, 19 kişinin ise rehin alınması, tüm bunlar küçük yaşlardan itibaren Zaur’da düşmana karşı bir nefret ve askerî hizmete ilgi uyandırmıştı.³²

³¹Nərimanoğlu, M. (2021, Ocak, 24). *Sonuncu zəngə cavab verməyən komandir - şəhid polkovnik Zaur Cəfərovun döyüş yolu*. Azərbaycan. <http://koordinat.az/meqale.php?id=30705> [Erişim tarihi: 24.1.2021].

³² Zaur Cəfərov: “Qarabağı can-qan bahasına geri qaytarmaq lazımdır” deyən polkovnik-leytenant. <https://www.memorial.az/en/news/611> [Erişim tarihi: 12.3. 2021].

Ailesi iş nedeniyle önce Gah ilçesine sonra da Bakü'ye taşınmak zorunda kaldı. Bu nedenle Zaur, orta öğrenimini 1997 yılında Bakü'nün Garadağ ilçesinin Kızıldaş kasabasında şehit Azer Namazov'un adını taşıyan okulda tamamladı.³³

Orta öğrenimini başarıyla tamamlayan Zaur, Yüksek Askerî Okuluna girdi. 2001 yılında teğmen rütbesiyle askerî okuldan mezun oldu.³⁴

11-22 Eylül 2000'de kurs, eğitim ve tatbikatlar için Romanya ve Türkiye'ye gönderildi.³⁵

Yüksek Askerî Okuldan mezun olduktan sonra, 2001 yılında Füzeler Topçu Birliklerinin savaş faaliyetinin yönetimi, operasyonel taktik füzeler yerüstü ağır ve kıyı füzeler ağır silahlarından lisans derecesi alan Zaur Ceferov, bu alanda uzman olarak giderek daha fazla tanınmağa başladı. 2002 yılında Silahlı Kuvvetler Eğitim ve Öğretim Merkezinde bir kursu da başarıyla tamamlayan Zaur Ceferov, askerlik hizmetinin bir kısmını Nahçıvan dağlarında geçirdi. 2003 yılında topçu bataryasının komutanı, 2005 yılında Topçu Tümeni Teknik Destek Komutan Yardımcısı, 2008 yılında Topçu Tümeni Kurmay Başkanı, Tümen Komutan Yardımcısı, 2014 yılında topçu tümen komutanı kursunu tamamladı. Orduda yedekte olmaktansa hizmet etmeyi tercih eden Zaur, 2014 yılında bir sınavı kazanarak Silahlı Kuvvetler Harp Akademisi'nde yüksek lisans derecesine girdi. Mezun olduktan sonra yarbay rütbesine yükselen Zaur Ceferov, hizmetine onurla devam etti.³⁶

Yarbay Zaur Ceferov 2016'daki "Nisan Savaşları" sırasında, Ermenistan'ın 2020'de Tovuz bölgesi istikametindeki Azerbaycan sınırına yönelik saldırganlığı sırasında da yönetimindeki askerleri ile birlikte ön saftaydı ve zalim düşmana karşı tavizsiz konumunu gösterdi.³⁷

³³Nərimanoğlu, M. (2021, Ocak, 24). *Sonuncu zəngə cavab verməyən komandır - şəhid polkovnik Zaur Cəfərovun döyüş yolu. Azərbaycan.* <http://koordinat.az/meqale.php?id=30705> [Erişim tarihi: 24.1.2021].

³⁴ "Cəsurluq məktəbi" rubrikasında polkovnik-leytenant Zaur Cəfərov http://az.baku-art.com/az/cesurluq-mekt-bi-rubrikasında-polkovnik-leytenant-zaur-c-f-rov_ [Erişim tarihi: 04.3.2021].

³⁵ Zaur Cəfərov: "Qarabağlı can-qan bahasına geri qaytarmaq lazımdır" deyən polkovnik-leytenant. <https://www.memorial.az/en/news/611> [Erişim tarihi: 12.3. 2021].

³⁶Nərimanoğlu, M. (2021, Ocak, 24). *Sonuncu zəngə cavab verməyən komandır - şəhid polkovnik Zaur Cəfərovun döyüş yolu. Azərbaycan.* <http://koordinat.az/meqale.php?id=30705> [Erişim tarihi: 24.1.2021].

³⁷Nərimanoğlu, M. (2021, Ocak, 24). *Sonuncu zəngə cavab verməyən komandır - şəhid polkovnik Zaur Cəfərovun döyüş yolu. Azərbaycan.* <http://koordinat.az/meqale.php?id=30705> [Erişim tarihi: 24.1.2021].

Hayattaki en büyük hayali Karabağ'ı düşman işgalinden kurtarmaktı. Yarbay Zaur Ceferov, askerlik hizmetinin sona ermesine rağmen vatani kurtarılcaya kadar ordudan ayrılmayacağına yemin etmişti. Savaşın ilk gününden itibaren ailesine Kelbecer'i alıp geri döneceğine söz verdi. Ayrılırken küçük oğlu Hasan'a "Kız kardeşlerine iyi bak" söyleyen³⁸ komutan Zaur Ceferov, 27 Eylül 2020'de başlayan "Vatan" Savaşı'nda tugayıyla birlikte şiddetli çatışmalara katıldı. Düşmanın savaş alanlarında bıraktığı ağır askerî teçhizatın kontrolünü ele geçirdi. Komutan ve silah arkadaşları General Polad Heşimov ve İlgar Mirzayev ile kuzeni Yalçın Mustafayev'in, Başlıbel'de kuşatmada kaldığı günlerin, Hocalı'da esir alınan kız ve gelinlerin intikamını almak için her an ölümlü yüz yüzeydi. Zaur, savaştaki en iyi taktiğin düşman teçhizatını kendisine karşı çevirmek olduğunu çok iyi biliyordu. Bu taktiği çok kullandı, çünkü çok yıkıcı olduğunu biliyordu.³⁹

Zaur Ceferov'un komutanlığı altında gerçekleştirilen Madagiz-Akdere yönündeki askerî operasyonlarda Ermenistan Silahlı Kuvvetlerinin 77. tank taburuna ait 4 tank imha edildi ve 3 tank ele geçirildi. Ayrıca, Ermenistan Silahlı Kuvvetlerinin Akdere istikametinde 5. Muhrip Alayı'na yapılan topçu bombardımanı sonucunda alayın 4 aracı imha edildi. Onun, 3 Ekim'de Terter bölgesinin Talış ve Sugovuşan köylerinin ve Murov sıradağlarının işgalcilerden kurtarılmasında istisnai bir katkısı vardır.⁴⁰

Bir defasında çatışmaların en şiddetli vakti Niyameddin hocasının öğrencisinin kardeşi Alekber Alesgerov'un çatışmada şehit olduğu haberini alır. 22 yaşındaki şehit Alekber'in adını yaşatmak için yapılan yoğun ve ağır çatışmada komutan Zaur bir düşman tankını ganimet olarak ele geçirerek, üzerine "Şehit Alekber Alesgerov" yazdırarak, fotoğrafını çekerek, ailesini rahatlatmak için şehitin ebeveynlerine gönderir. Bu, "Alekber'in kanı yerde kalmadı" anlamına geliyordu. 9-10 Ekim 2020 gecesi Akdere, Sugovuşan istikametindeki şiddetli çatışmalar sırasında arabasıyla pozisyonları

³⁸ Şehid topçu polkovnik-leytenant Zaur Cəfərov <https://cigirbirlik.com/sehid-topcu-polkovnik-leytenant-zaur-ceferov/> [Erişim tarihi: 21.11.2020].

³⁹Nərimanoğlu, M. (2021, Ocak, 24). *Sonuncu zəngə cavab verməyən komandır - şəhid polkovnik Zaur Cəfərovun döyüş yolu. Azərbaycan.* <http://koordinat.az/meqale.php?id=30705> [Erişim tarihi: 24.1.2021].

⁴⁰ Zaur Cəfərov: "Qarabağlı can-qan bahasına geri qayıtmaq lazımdır" deyən polkovnik-leytenant <https://www.memorial.az/en/news/611> [Erişim tarihi: 12.3.2021].

belirlemek ve düşmanın tank mermilerinden ateşlenen modifiye edilmiş topları ganimet olarak almak için gece saatlerinde yola çıktı.⁴¹

Akdere yönündeki şiddetli çatışmada, Ermeni Silahlı Kuvvetleri'nin saldırısına engel olurken arabası ile mayına düşerek kahramanca şehit oldu.⁴²

Şehidin cenaze töreninde babası Hüseyin Ceferov gururlu düşüncelerini bu şekilde dile getirdi: "*Zaman geçecek, yıkılanlar, yakılan evler ve binalar yeniden inşa edilecek, anneler cesur oğullar doğuracak. Ama Karabağ'ı kim doğacak?! Karabağ doğulmayacak. Karabağ'ı can ve kan bedeli ile geri almak gerekir!*"⁴³

Zaur Ceferov'un devlet ödülleri bunlardır: 26.06.2001 "Azerbaycan Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerinin 10. Yıldönümü" Jübile madalyası, 26.06.2008 "Kusursuz hizmete Göre" 3. derece madalya, 19.07.2008 "Azerbaycan Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerinin 90. Yıldönümü" Jübile madalyası, 26.06.2013 "Azerbaycan Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerinin 95. Yıldönümü" Jübile madalyası, 26.06.2014 "Kusursuz hizmete Göre" 2. derece madalya⁴⁴, 26.06.2018 "Kusursuz hizmete Göre" 1. derece madalya, 26.06.2018 "Azerbaycan Ordusu'nun 100.Yıldönümü" Jübile madalyası⁴⁵, 25.06.2020 "İgidliye Göre" madalya (ölümünden sonra)⁴⁶, 15.12.2020 "Vətən Uğrunda" madalyası (ölümünden sonra)⁴⁷, 29.12.2020

⁴¹Nərimanoğlu, M. (2021, Ocak, 24). *Sonuncu zəngə cavab verməyən komandır - şəhid polkovnik Zaur Cəfərovun döyüş yolu. Azərbaycan.* <http://koordinat.az/meqale.php?id=30705> [Erişim tarihi: 24.1.2021].

⁴² "**Cəsurluq məktəbi**" rubrikasında polkovnik-leytenant Zaur Cəfərov http://az.baku-art.com/az/cesurluq-mekt-bi-rubrikasinda-polkovnik-leytenant-zaur-c-f-rov_ [Erişim tarihi: 04.3.2021].

⁴³ Zaur Cəfərov: "*Qarabağı can-qan bahasına geri qaytarmaq lazımdır*" deyən polkovnik-leytenant <https://www.memorial.az/en/news/611> [Erişim tarihi: 12.3.2021].

⁴⁴ "**Cəsurluq məktəbi**" rubrikasında polkovnik-leytenant Zaur Cəfərov http://az.baku-art.com/az/cesurluq-mekt-bi-rubrikasinda-polkovnik-leytenant-zaur-c-f-rov_ [Erişim tarihi: 04.3.2021].

⁴⁵Nərimanoğlu, M. (2021, Ocak, 24). *Sonuncu zəngə cavab verməyən komandır - şəhid polkovnik Zaur Cəfərovun döyüş yolu. Azərbaycan.* <http://koordinat.az/meqale.php?id=30705> [Erişim tarihi: 24.1.2021].

⁴⁶ Zaur Cəfərov: "*Qarabağı can-qan bahasına geri qaytarmaq lazımdır*" deyən polkovnik-leytenant <https://www.memorial.az/en/news/611> [Erişim tarihi: 12.3.2021].

⁴⁷ *Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Vətən uğrunda" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı 15 dekabr 2020.* <https://president.az/articles/49098> [Erişim tarihi: 15.12.2020].

“Suqovuşan’ın Azat Olunmasına Göre” madalyası (ölümünden sonra) ⁴⁸, 30.12.2020 “Askeri Himete Göre” madalyası⁴⁹.

GENERAL POLAD HEŞİMOV’UN İNTİKAMINI ALAN KAHRAMAN CEBRAYIL DEVLETZADE

Kaynak: Daşsalahlı, R. (2020, Kasım 6). Erməni generalını boğaraq öldürən cəsur əsgər. <https://www.muallim.edu.az/news.php?id=13350> [Erişim tarihi: 6.11.2020]; Polad Həşimovun qızasını alan 19 yaşlı qəhrəman <https://azpolitika.info/?p=606506> [Erişim tarihi: 05.10.2020]

Cebayıl Devletzade bu ikisini - Anne ve Vatanı'nı çok sevdi. Her ikisini de canı pahasına kurtardı. Birincisi için eğitimini ve kariyerini, ikincisi için tüm hayatını feda etti. ⁵⁰ Cebayıl Devletzade 11 Eylül 2001'de Sumgayıt'da doğdu. Aslen Zengilan bölgesinden olan Cebayıl çok yetenekliydi: resim yapıyor, gitar çalır, müzik besteliyordu, arap alfabesini birkaç günde öğrenmişti. Matematik becerileri çok yüksek seviyedeydi, 9 yıl boyunca judo yapmıştı. Hatta sporda ödül kazanmıştı. Cebayıl 8

⁴⁸ “Cəsurluq məktəbi” rubrikasında polkovnik-leytenant Zaur Cəfərov http://az.baku-art.com/az/cesurluq-mekt-bi-rubrikasinda-polkovnik-leytenant-zaur-c-f-rov_ [Erişim tarihi: 04.3.2021].

⁴⁹ Prezident İlham Əliyev Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının “Hərbi xidmətlərə görə” medalı ilə təltif edilməsi haqqında sərəncam imzalayıb. <https://525.az/news/159081-herbi-qulluqular-herbi-xidmetlere-gore-medali-ile-teltif-edilib> [Erişim tarihi: 30.12.2020].

⁵⁰ Daşsalahlı, R. (2020, Kasım 6). Erməni generalını boğaraq öldürən cəsur ƏSGƏR. <https://www.muallim.edu.az/news.php?id=13350> [Erişim tarihi: 6.11.2020].

yaşındayken ebeveynleri boşandı. Ama o yaştan itibaren Cebrayıl ailenin reisi gibi davrandı. Annesi “Sekizinci sınıfı bitirdiği bir yaz günü, işte bir kaza geçirdim. Bacağımdaki ağır travma sonucu uzun süre yataktan kalkamadım. Evde benim dışında çalışacak bir kişinin olmaması nedeniyle, Cebrayıl çalışmak ve eve ekmek parası getirmek zorundaydı” diyor.⁵¹ 12 yaşında garson olarak çalışmaya başlayan Cebrayıl birçok yönden yetenekliydi. Gençken amatör rap bile söylemişti. Cebrayıl Devletzade, Ekim 2019’dan beri Celilabad’daki sınır birliklerinde görev yapıyordu. General Polad Heşimov’un Tovuz savaşlarında şehit olması, 19 yaşındaki askeri çok etkiliyor. O gün söz verdi: Polad Heşimov’un intikamını alacağım.⁵²

Murov’da stratejik olarak önemli bir düşman mevkesini alması talimatı verildiğinde bu görevi yapacak kişiler özel olarak seçilmişti. 28 Eylül’deki karşı saldırı sırasında, er Cebrayıl Devletzade, komuta mıntıkası uğrunda yapılan savaşta 11 subay arasındaydı. Birkaç saat süren bu savaşta ellerinden geleni yaptılar. İleride Ermeni generali ve albayı öldürerek intikam alma fırsatı doğdu. Bu fırsatı kaçıramazdı. Subay arkadaşlarına, “Siz gelmeyin, yolunuzu bekleyenleriniz var. Ben bekarım, ben gideceğim” diyerek ileri atıldı. Devletzade, düşman karakolunda farklı rütbelerden 10 Ermeni subay ile karşı karşıya geldi. Saldırı sırasında ilk olarak Ermeni generali öldürdü. El ele bir savaşta, düşman albayı çıplak elleriyle boğdu. Annesi Meleyke Memmedzade’nin Cebrayıl’ın silah arkadaşlarından aldığı bilgiye göre, o, operasyona tek başına girmiş ve yaklaşık 11 düşman askerini öldürmüş, operasyon sırasında yaralanmıştır. Ancak arkadaşları onu olay yerinden çıkardıklarında, eliyle “mükemmel” işareti gösterme gücünü de bulmuşdu.⁵³ Cebrayıl, ailesini ve genç hayatını feda ettiği ideali olan merhum General Polad Heşimov’un uyuduğu mezarın yanında toprağa gömüldü.

⁵¹ *Erməni generali boğaraq öldürən ŞƏHİD - Cəbrayıl Dövlətzadə barədə Bilinməyənlər.* <https://avtosfer.az/az/oyrenek/ermeni-generalı-bogaraq-olduren-sehi%CC%87d-cebrayıl-dovletzade-barede-bi%CC%87li%CC%87nmeyenler-vi%CC%87deo-131955> [Erişim tarihi: 25.2.2021]; Daşsalahlı, R. (2020, Kasım 6) *Erməni generalını boğaraq öldürən cəsur əsgər.* <https://www.muallim.edu.az/news.php?id=13350> [Erişim tarihi: 6.11.2020].

⁵² *Erməni generali boğaraq öldürən ŞƏHİD - Cəbrayıl Dövlətzadə barədə Bilinməyənlər.* <https://avtosfer.az/az/oyrenek/ermeni-generalı-bogaraq-olduren-sehi%CC%87d-cebrayıl-dovletzade-barede-bi%CC%87li%CC%87nmeyenler-vi%CC%87deo-131955> [Erişim tarihi: 25.2.2021].

⁵³ Daşsalahlı, R. (2020, Kasım 6). *Erməni generalını boğaraq öldürən cəsur əsgər.* <https://www.muallim.edu.az/news.php?id=13350> [Erişim tarihi: 6.11.2020]; *Erməni generali boğaraq öldürən ŞƏHİD - Cəbrayıl Dövlətzadə barədə Bilinməyənlər.* <https://avtosfer.az/az/oyrenek/ermeni-generalı-bogaraq-olduren-sehi%CC%87d-cebrayıl-dovletzade-barede-bi%CC%87li%CC%87nmeyenler-vi%CC%87deo-131955> [Erişim tarihi: 25.2.2021].

Ölümünden sonra “Vatan Uğrunda” ve “Azerbaycan Bayrağı” nişanları ile taltif edildi.⁵⁴

Cebrayıl'ın babası Devlet Bey: “*Cebrayıl asker olmak istiyordu. Özel kuvvetler biriminde hizmet etmek istedi. Halkına, toprağına ve silahaşlarına sonuna kadar sadık kaldı. Son nefesine kadar yiğitçe savaştı. 19 yaşında tarih yazdı. Azerbaycan halkının kahramanı böyle olmalı diye düşünüyorum. Oğlum vatanımıza layık bir kahraman. Asla zorluklarından bahsetmedi*”.⁵⁵ Babası, onunla en son temasa geçtiğinde, “*Benim için endişelenme, hayatım Vatan için feda olsun*” dediğini, “*Sevgili vatanı için savaştığı ve şehit edildiği için onunla gurur duyuyorum*” söyledi.⁵⁶ Cebrayıl'ın annesi Meleyke Memmedzade, “*o, boşuna nedenlerle ölmüş olamazdı. Kısa bir süre yaşamasına rağmen o kadar çok iyilik yaptı ki, Allah Teâlâ onu mükâfatlandırdı ve ona şerefli bir ölüm verdi. Kadınlarımızın, kızlarımızın, General Polad Heşimov'un intikamını aldı*”.⁵⁷

Şehidin ailesini Türkiye'den ziyaret eden aydınlar, ismini ve soyadını doğrulayan Cebrayıl Devletzade'nin artık sadece Azerbaycan'ın değil, Türk dünyasının da âzizi, yakın bir akrabası olduğunu söylediler. Aydınlar Türkiye'nin, her zaman Azerbaycan şehitlerini kendi şehiti olarak gördüğünü, bir bedende iki ruh gibi olduğunu dile getirdiler.⁵⁸Böylece kahraman asker Devletzade'nin yolunun sonu, İkinci Karabağ Savaşı'nın ilk günlerine denk geldi. 27 Eylül'de başlayan çatışmalara özel kuvvetlerin askeri olarak katıldı ve adı General Polad Heşimov'un intikamını alan bir asker olarak Karabağ savaşı tarihine geçti.

⁵⁴ *Erməni generalı boğaraq öldürən ŞƏHİD - Cəbrayıl Dövlətzadə barədə Bilinməyənler* <https://avtosfer.az/az/oyrenek/ermeni-generalı-bogaraq-olduren-sehi%CC%87d-cebrayıl-dovletzade-barede-bi%CC%87l%CC%87nmeyenler-vi%CC%87deo-131955> [Erişim tarihi: 25.2.2021].

⁵⁵ Sarabi, L. (2020, Ekim 19). *Şəhid Cəbrayıl Dövlətzadə ilə bağlı atasından ÜRƏK DAĞLAYAN SÖZLƏR: Hələ də elə bilərəm, ayın 28-dir və...* <https://publika.az/projects/xususi/332230.html> [Erişim tarihi: 19.10.2020].

⁵⁶ *Polad Heşimovun qısasını alan 19 yaşlı qəhrəman.* <https://azpolitika.info/?p=606506> [Erişim tarihi: 5.10.2020].

⁵⁷ Daşsalahlı, R. (2020, Kasım 6). *Erməni generalını boğaraq öldürən cəsur əsgər.* <https://www.muallim.edu.az/news.php?id=13350> [Erişim tarihi: 6.11.2020].

⁵⁸ *Bəşirqızı, Z. (2020, Ekim 20). Şəhid Cəbrayıl Dövlətzadənin ailəsi ziyarət edilib. Xalq qəzeti,* <https://xalqgazeti.com/mobile/az/news/60400>. [Erişim tarihi: 20.10.2020].

NİSAN VE VATAN SAVAŞLARININ KAHRAMANI İNTİKAM ASGERLİ

Kaynak: Rafiqqızı, İ. (2020, Aralık 5). Şəhid qardaşının intiqamını aldı və Şuşa uğrunda şəhid oldu... XÜSUSİ TƏYİNATLILARIN İGİD DÖYÜŞÇÜSÜ-İNTİQAM ƏSGƏROV. <https://aqreqator.az/az/cemiyet/1143682> [Erişim tarihi: 5.12.2020]

İntikam Bayram oğlu Asgerli, 16 Ağustos 1990'da Masallı ilçesinin Vileş köyünde doğdu.⁵⁹ 1997-2008'de S.Hacıyev adına Vileş köy tam ortaokulunda okudu. Okulu bitirdikten sonra sonrakı hakiki askerlik hizmetine çağrıldı. 2011 yılında Kara Kuvvetleri Astsubay Başçavuşluk kursundan mezun oldu ve 2014 yılında Özel Kuvvetlerin Astsubay Başçavuşu olarak göreve başladı. 2015 yılında Türkiye'de keşif kursunu tamamladı.⁶⁰

1-2 Nisan 2016 gecesi Azerbaycan ve Ermenistan Silahlı Kuvvetleri arasında Terter ve Cebrayıl-Fuzuli yönünde yoğun çatışmalar başladı. Tarihe Nisan muharebeleri olarak geçen askeri operasyonlarda İntikam Asgerli, Özel Kuvvetler Astsubay Başçavuşuydu ve Talış köyü yönünde savaşıyordu. Gece çarpışmaları sırasında Terter bölgesinin Talış köyü yönündeki elverişli mevziler, stratejik konumlar ve Talış yüksekliği Azerbaycan Ordusu tarafından işgalden kurtarıldı. İntikam Asgerli, aynı rütbe taşıyan kardeşi Astsubay Başçavuş Nurlan Asgerli ile birlikte savaşıyordu. Kardeşi Nurlan, çok sayıda düşman kuvvetini yok eden bir keskin nişancıydı.

⁵⁹ *Vətən müharibəsində şəhid olan hərbi qulluqçuların siyahısı (PDF)*. www.mod.gov.az/ [Erişim tarihi: 22.01.2021].

⁶⁰ Bayramlı, N. (2020, Aralık 22). *Vətən yolunda canlarını qəhrəmancasına fəda etmiş şəhid qardaşlar - Nurlan və İntiqam*. https://www.yeniazərbaycan.com/SonXeber_e75669_az.html [Erişim tarihi: 22.12.2020]; *İntikam Asgerli və Nurlan Aşgerlinin annesi Ziba hanımla rəportaj*. Doç. Dr. İradə Memmedova tarafından 15 Aralık 2020 tarihinde yapılmıştır.

Kardeşiyle birlikte şehitlerimizin, ayrıca Albay Vugar Yusifov ve Yarbay Raguf Orucov'un cenazelerini savaş alanından çıkardı. 4 Nisan 2016'da kardeşi Nurlan Aşgerli, Talış köyü istikametinde bir muharebe görevi yerine getirirken şehit oldu ve İntikam Asgerli bizzat onun cansız bedenini savaş alanından çıkardı.⁶¹

Azerbaycan Ordusu Sınır kuvvetlerinin Astsubay Başçavuş İntikam Asgerli, 27 Eylül 2020'de başlayan İkinci Karabağ Savaşı sırasında Şuşa'nın kurtuluşu için verilen savaşlarda Ermenilerin işgal ettiği toprakların kurtarılması ve Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün yeniden sağlanması için savaştı. İntikam "Kardeşimin, arkadaşlarımın, tüm o masum bebeklerin intikamını alacağım" diyordu.⁶² Şuşa yönünde ağır bir çatışmaya girmezden önce komutanı, İntikamdan gayri evlerinde erkek çocuğun olmadığını bildiği için, onun savaşa girmesine izin vermedi. Savaşa katılmak için ısrar eden İntikam, 9 Kasım 2020'de Şuşa yönündeki çatışmada savaş görevini yerine getirirken kahramanca şehit oldu.

Bu şehit kardeşleri büyüten Ziba anne hakkında yazmağı da kendime borç bildim. Çünkü sanırım tüm şehitlerin ana sembolü Ziba hanımdır. Kahraman olarak şehitlerimizin gelişmesinde annelerin rolü yadsınamaz. Ziba annenin hikayesi ise insanı hayran etmekte.

Şehit İntikam ve Nurlan kardeşlerinin annesi Ziba Asgerova ile konuştuğumda, şehitlerin annesinin gururlu tavrı, Allah'a olan bağlılığı, azmi ve parlak ruhu karşısında hayrete düştüm. Bence bir şehidin annesi böyle olmalı! Bu zarif hanımın ne kadar azmi, ne kadar deyaneti, ne kadar yılmaz bir ruhu vardır. Bir askerin ya da bir adamın yükselebileceği en yüksek noktaya - ŞEHİTLİK zirvesine cesurca yükselen iki oğlu var bu annenin. "Ağlamayacağım, düşmana boyun eğmeyeceğim" diyor Ziba hanım. Ziba hanım, bir şehidin annesinin cesur olması gerektiğini ve bir şehidin ailesinin de dik ve gururlu durmasının gerektiğini söylüyor.⁶³

Ziba hanımın oğulları şehit olduklarında biri 21, diğeri 30 yaşındaydı. Ziba hanım benimle repörtajında şehit oğlu hakkında bunları söyledi:

⁶¹ Eyvazlı, A. (2017, Ekim 16). "Aprel döyüşü'nün qəhrəman qardaşları - biri şəhid oldu, o biri şahid. Türküstan, s.13.

⁶² Rafiqqızı, İ. (2020, Aralık 5). Şəhid qardaşının intiqamını aldı və Şuşa uğrunda şəhid oldu... XÜSUSİ TƏYİNATLILARIN İGİD DÖYÜŞÇÜSÜ-İNTİQAM ƏSGƏROV. <https://aqreqator.az/az/cemiyet/1143682> [Erişim tarihi: 5.12.2020].

⁶³ İntikam Asgerli ve Nurlan Aşgerlinin annesi Ziba hanımla röportaj. Doç. Dr. İrade Memmedova tarafından 15 Aralık 2020 tarihinde yapılmıştır.

“Çocuklarıma kendimden masalları uyduruyordum. Masallarımın çoğu Hocalı'ya aitti, askerler olurdu orada, askerler Hocalı soykırımının intikamını alıyorlardı. Masallarımda ya hadisleri, onların anlamlarını açıklıyor, ya da Hocalı'yı anlatırdım. Allah'a olan bağlılığımın ifadesi olarak oğullarımdan birinin adı Nurlan'dı. İkinci oğlumun adı İntikam'dı, Hocalı da dahil Karabağ'ın intikamının alınması umudumdu. Onları Vatan'a bağlı cesur evlat olarak büyüttüm. İkisi de sessiz ve utangaç, iyi huylu çocuklardı. Ben de asker olmak istemiştim, ama olamamıştım. Çocuklarım asker olmak istediklerinde onlara destek oldum. Çok fakir bir aile olmamıza rağmen her zaman maddiyatı değil Vatan'ı düşündük. İnanın, çok zor bir durum yaşadık,ama yine de Vatan'ı düşündük. Nisan savaşlarında İntikam, şehit düşen kardeşi Nurlan'ı omuzlarında taşıdı. İntikam, sadece “Vatan” Savaşı sırasında Hocalı'da öldürülen ihtiyar, kadın, çocuk ve gençlerin değil, aynı zamanda kardeşi Nurlan'ın da intikamını almış oldu. Özel Kuvvetler'de görev yapıyordu, aynı zamanda bir dağcılık kursu eğitmeniydi ve silahdaşlarının söylediğine göre 230-400 dronu yönelterek uçurabiliyordu. Bizimle en son 18 Ekim'de konuştu. Cesurluğuna göre en yüksek cesaret unvanına, “Vatan Savaşı Kahramanı” adına layık görüldü. Türkiye'de okumuştur. Türklere Kızıl (Altın) Elma Nişanı almıştı. Kardeşi Nurlan da almıştı, daha sonrasında kardeşi Nurlan'ın şehadetinden sonra 2.Derece Kızıl (Altın) Elma Nişanı'nı bir albay buraya getirdi. Sanki oğullarım şehit olacaklarını önceden biliyorlarmış gibi, çünkü cennet kokusu gelirdi çocuklarımdan ”⁶⁴.

İntikam'ın babası Bayram Asgerov, çocuklarının Ermenilere duyduğu nefretin nedenlerinden birinin de amcaları Polad'ın Birinci Karabağ Savaşı'nda düşman tarafından vurulmuş olduğunu söylüyor: *“Ağabeyim Polad, Akdere'nin Mehmanlı köyünde 1993 yılında yaralandı. Ermenilerle savaşta amcalarının yaralandığını kendilerini tanımağa başlatıklarından biliyorlardı. Nurlan her zaman amcamın intikamını alacağını söylledi. Oğlanlarımın ikisinin de düşmana nefreti sonsuzdu”*.⁶⁵

İntikamın babası Bayram Asgerov, büyük oğlu İntikam'ın hem Vatani'nin, hem de kardeşi Nurlan ve silah arkadaşlarının intikamını alma fırsatı bulduğu söylüyor: *“Çocuklarım her zaman Vatan aşkı ile yaşadı. Topraklarımızın düşman tarafından ayaklar altına alınmasını istemediler. Kardeşi şehit olduktan sonra İntikam, bir saldırı emrinin verilmesini ve düşmanın ayağının kesin olarak temizlenmesini bekliyordu. İntikam, Vatani'nin, kardeşinin, silah arkadaşlarının intikamını aldı. Ama kendi*

⁶⁴ İntikam Asgerli ve Nurlan Aşgerlinin annesi Ziba hanımla röportaj. Doç. Dr. İrade Memmedova tarafından 15 Aralık 2020 tarihinde yapılmıştır.

⁶⁵ Rafiqqızı, İ. (2020, Aralık 5). Şehid gardaşının intiqamını aldı və Şuşa uğrunda şəhid oldu... XÜSUSİ TƏYİNATLILARIN İGİD DÖYÜŞCÜSÜ-İNTİQAM ƏSGƏROV. <https://aqrəqator.az/az/cemiyyet/1143682> [Erişim tarihi: 5.12.2020].

*ömrüne de şehitlik yazılılıbmış. Oğlum Şuşa'da şehit oldu. Şuşa'daki zaferde İntikam'ın da payı vardır..."*⁶⁶

İntikam evliydi ve şehit olmadan önce Nur adında bir kızı var, şehadetinden sonra İntikam adında bir oğlu doğuldu.

İntikam Asgerli 26.06.2013 "Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerinin 95. Yıldönümü" Jübile madalya, "Kusursuz Hizmete Göre" 3. derece madalya, 26.06.2018 "Azerbaycan Ordusu'nun 100.Yıldönümü" Jübile madalya, ölümünden sonra ise 09.12.2020 "Vatan Savaşı Kahramanı" nişanı⁶⁷, 15.12.2020 "Vatan Uğrunda" madalyası⁶⁸, 29.12.2020 "Sugovuşan'ın Azat Olunmasına Göre" madalyası⁶⁹ ile taltif edilmiştir.

GÜLÜMSEYEREK ŞEHİT OLAN ULVİ KERİMLİ

⁶⁶ Qardaşı Aprel döyüşlərində, özü isə Vətən müharibəsində - Şuşada şəhid oldu. <http://www.azerbaijan-news.az/posts/detail/qardasi-aprel-doyuslerinde-ozu-ise-veten-muharibesinde-susada-sehid-oldu-207054>. [Erişim tarihi: 16.12.2020].

⁶⁷ Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularına "Vətən Müharibəsi Qəhrəmanı" adının verilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 09.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. www.president.az. [Erişim tarihi: 9.12.2020].

⁶⁸ Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Vətən uğrunda" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 15.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. www.president.az. [Erişim tarihi: 15.12.2020].

⁶⁹ Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Suqovuşanın azad olunmasına görə" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 29.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. www.president.az. [Erişim tarihi: 29.12.2020]

“VATAN YAŞIDIR” ŞARKISINI SESENDİRMESİYLE ÜNLÜ OLAN HUDAYAR YUSİFZADE

Kaynak: Xudayar da uğrunda döyüşdüyünə qovuşdu. <https://sputnik.az/karabakh/20201215/425733538/Xudayar-da-urunda-dydyndyn-qovudu.html>[Erişim tarihi:16.12.2020]; Şəhid Xudayar Yusifzadenin büstü hazırlanıb. <https://ordu.az/az/news/179320/seh-id-xudayar-yusifzadenin-bustu-hazirlanib-foto> [Erişim tarihi: 8.12.2020].

Hudayar Yusifzade, 15 Temmuz 1998'de Berde'nin Gazigurdalı köyünde doğdu.⁷² Doğumundan 24 gün sonra Berde'nin ünlü akordeon ustalarından biri olan babası Müslüm Yusif oğlunu kaybetti.⁷³ Yusifzade ailesinin 4 çocuğu vardı - 3 erkek ve 1 kız. Hudayar Yusifzade, ailenin son beşiğıydi. Berde şehrinde Bülbül'ün adını taşıyan 1 Nolu Çocuk Sanat Okulu'ndan mezun oldu. O bekardı⁷⁴.

Azərbaycan Cumhuriyeti Devlet Güvenlik Hizmetinde geçici askerlik hizmetini tamamladıktan sonra Sınır Birliklerinde Astsubay Başçavuş olarak hakiki askerlik hizmetine başladı. Tovuz savaşlarından sonra savaşmaya gönüllü oldu. Fuzuli'nin kurtarılmasından sonra orada yeni kurulan sınır kapısında görev yapmaya başladı. Astsubay Başçavuş Hudayar, 27 Eylül 2020'de başlayan İkinci Karabağ Savaşı'na katıldı. Füzuli, Kelbecer ve Zengilan'ın kurtarılması için yapılan çatışmalarda savaştı. 22 Ekim 2020'de Zengilan'ın Ağbend kasabasının azat edilmesi için yapılan savaşta ağır

⁷² *Vətən müharibəsində şəhid olan hərbi qulluqçuların siyahısı (PDF)*. www.mod.gov.az. [Erişim tarihi: 22. 1.2021].

⁷³ *"Vətən yaxşıdır" oxuyub məşhurlaşdı, şəhid olub ürəyimizi dağladı — Xudayar Yusifzadə*. www.youtube.com (YouTube portalı / "AZTV" səhifəsi). [Erişim tarihi: 4.12.2020].

⁷⁴ *"Dumanlar başında özü dastana döndü Xudayar!"*. www.youtube.com. (YouTubeportalı / "ARB TV" səhifəsi). [Erişim tarihi: 4.12.2020].

yaralanan Hudayar, 23 Ekim'de şehit oldu. Berde Şehitler Mezarlığında toprağa verildi⁷⁵.

Hudayar Yusifzade ölümünden sonra 15.12.2020'de "Vatan Uğrunda" madalyası⁷⁶, 15.12.2020'de "Azerbaycan Bayrağı" Nişanı⁷⁷, 25.12.2020'de "Zengilan'ın Azat Olunmasına Göre"⁷⁸ medalyası ile taltif edildi.

22 yaşındaki Hudayar çatışmaların ortasında söylediği bu şarkı ile Azerbaycan'da tanındı. Çatışmadan iki gün önce, Aliğa Vahid'in sözlerine yazılan "Vatan Yahşidir" şarkısını söylerken, silah arkadaşlarıyla birlikte kendisini videoya kaydetti.⁷⁹ Bu video sosyal ağlarda bir trend haline geldi. Bu şarkının ünlü şarkıcısı Alibaba Memmedov'un izni ile Hudayar'ın şehit olmasından sonra şarkının adı şehitimizin anısına "Hudayar Tasnifi" olarak değiştirildi.

Hudayar'ın annesi Rada Kurbanova, atalarının memleketi olan Ağdam'ın 27 yıl boyunca işgal altında olmasının ve vatan özleminin diğer çocukları gibi Hudayar'ı da etkilediğini söylüyor.⁸⁰

2020 yılında heykeltıraş Jale Aliyeva tarafından bir büstü yapıldı.⁸¹ 2021 yılında heykeltıraş Teymur Garibov tarafından daha bir büstü yapıldı.⁸²

⁷⁵Tofiq, E. (2020, Kasım 30). "Vətən yaxşıdır" oxuyub məşhurlaşdı, şəhid olub ürəkləri dağladı. <http://www.aztv.az/az/news/10539/veten-yaxsidir-oxuyub-meshurlasdi-sehid-olub-urekleri-dagladi>. [Erişim tarihi: 30.11.2020]; "Mən onu atasız saxlasam da, məndən çox vətəni sevdi". <https://www.bbc.com/azeri/azerbaijan-55044795> [Erişim tarihi: 4.12.2020]; *Vətən mahnısı ilə tanınan şəhid Xudayar Yusifzadə: "Şəhid olmağa gedirəm" – Video*. <https://aqreqator.az/az/cemiyet/1129660> [Erişim tarihi: 27.11.2020].

⁷⁶ *Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Vətən uğrunda" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 15.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı*. www.president.az. [Erişim tarihi: 15.12.2020].

⁷⁷ *Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 15.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı*. www.president.az. [Erişim tarihi: 15.12.2020].

⁷⁸ *Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Zengilanın azad olunmasına görə" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 25.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı*. www.president.az. [Erişim tarihi: 25.12.2020].

⁷⁹ *AzVision (2020, Kasım 23). Döyüş meydanında "Vətən yaxşıdır" oxuyan şəhidimiz*. *AzVision*. [Erişim tarihi: 10.1.2021]. "Şair, sorma vatan neden yahşidir, Adı gelecek könlüm dastana döndü....".

⁸⁰ *Mən onu atasız saxlasam da, məndən çox vətəni sevdi*. <https://www.bbc.com/azeri/azerbaijan-55044795> [Erişim tarihi: 4.12.2020].

⁸¹ *Şəhid Xudayar Yusifzadənin büstü hazırlanıb*. <https://ordu.az/az/news/179320/sehid-xudayar-yusifzadenin-bustu-hazirlanib-foto> [Erişim tarihi: 8.12.2020]; *Cəfəri, K. Şəhid Xudayar Yusifzadənin büstü hazırlanıb*. *Oxu.az* [Erişim tarihi: 7.12.2020]; *CBC TV (2020, Aralık 9). Gənc heykeltəraşlar şəhidlərin büstlərini hazırlayıblar*. *Youtube.com*. [Erişim tarihi: 9.12.2020].

ASKERİNİ CANI PAHASINA KURTARAN KOMUTAN RAMİD HACİYEV

Kaynak: Ramid Hacıyev: "Qarabağ" ordenli şəhid mayor . <https://www.memorial.az/en/news/339> [Erişim tarihi: 26.1.2021].

Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin Binbaşısı **Ramid Nariman oğlu Hacıyev** 11 Şubat 1987'de Cəbrayıl bölgəsinin Mirek köyündə doğdu.⁸³

1994 yılında Hətai ilçəsi 48 Nolu tam ortaokulunun 8. sinifindən məzun olduktan sonra C. Nəhçivanski adını askeri okula girdi, bu okulu bitirdikdən sonra Haydar Aliyev adına Azərbaycan Yüksək Askeri Okuluna qəbul edildi. Harp Okulu'ndan məzun olduktan sonra çeşitli askeri birliklərdə vəzifə yəpən Ramid Hacıyev, tabur komutanı oldu. 2010'da teğmen, 2012'de üstəğmen, 2016'da yüzbaşı və 2020'de binbaşı rütbesinə təfə edildi. Üç askeri madaalya və çox sayda onursal dərəcə ilə ödülləndirildi.⁸⁴

Çocukken Cəbrayıl'ın Ermeni işğalcilər tərəfindən işğali sonucunda zorla yerindən edilənin acısını yaşadı. Hərkes gibi onun da bir həyalı vardı: askeri olmaq və işğal altındaki toprakları kurtarmaq. Binbaşı Ramid ölümündən birkaç ay önce,

⁸² Xəzər TV (2021, Ocak 12). *Adı dastana döən şəhidimizin büstü hazırlanıb* . Youtube.com. [Erişim tarihi: 12.01.2021].

⁸³ *Vətən müharibəsində şəhid olan hərbi qulluqçuların siyahısı* (PDF). www.mod.gov.az. [Erişim tarihi: 9.12.2020].

⁸⁴ *Ramid Hacıyev: "Qarabağ" ordenli şəhid mayor* . <https://www.memorial.az/en/news/339> [Erişim tarihi: 26.1.2021].

general unvanını kazanmak için bir kursa da kaydolmuşdu. Ancak 27 Eylül'de karşı saldırı başladığında o, kursdan imtina ederek doğrudan çatışmanın meydana geldiği alanlara gitti. 16 Ekim'de Sugovuşan'da şehit olan Binbaşı Ramid Hacıyev, 18 Ekim'de 2. Fahri Mezarlıkta toprağa verildi. 3 çocuğunu bizlere emanet etti.⁸⁵

Ölümünden sonra Ramid Hacıyev Azərbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in emrine esasen 09.12.2020'de "Karabağ" nişanı⁸⁶, 15.12.2020'de "Vatan uğrunda" madalyası⁸⁷ ile taltif edildi.

ŞUŞA'DA DESTAN YAZAN ŞEHİTİMİZ ŞAMİL BABAYEV

Kaynak: Şuşada dastan yazan Şəhidimiz Şamil Babayev. <https://analoq.az/2020/12/06/susada-dastan-yazan-sehidimiz-samil-babayev/> [Erişim tarihi: 6.12.2020].

⁸⁵ *Əsgərini canı bahasına xilas edən komandır.* <https://report.az/multimedia/esgerini-cani-hesabina-xilas-eden-komandır/> [Erişim tarihi: 1.12.2020].

⁸⁶ *Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularına "Qarabağ" ordeni verilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 09.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı.* <https://mod.gov.az/az/news/azerbaycan-respublikasi-silahlı-quvvələrinin-herbi-qulluqçularının-təltif-edilməsi-haqqında-azerbaycan-respublikasi-prez-34037.html>. [Erişim tarihi: 9.12.2020].

⁸⁷ *Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Vətən uğrunda" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 15.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı.* www.president.az. [Erişim tarihi: 15.12.2020]

Azerbaycan İçişleri Bakanlığı İç Birlikleri'nin Yüzbaşı **Şamil Baloğlan oğlu Babayev**, 26 Ocak 1988'de Culfa ilçesine bağlı Cemaldin köyünde doğdu.⁸⁸ Babayev Şamil, ilk eğitimini 1988 yılında Cemaldin köyü ortaokulunda aldı ve ardından 2005 yılında askerliğe başladı. 2010 yılında Şamil Babayev'in Vatan'a hizmet yılları başladı. İlk hizmet yeri İç Birliklerin Özel Kuvvetleriydi. Harp sıralarını öğrenmek ve subay olmak için 2012'de İç Birlikler Yüksek Askerî Okuluna kaydoldu. 2014 yılında bu okuldan mezun olduktan sonra özel kuvvetlerin "Ateş Teminat Grubu" komutanlığına atandı. Subay Şamil Babayev, 2018 yılından beri özel eğitimlerde yer alıyor. Türkiye'de eğitim alan genç subay, artık askerî alanda da uzmandı. Şamil Babayev 2020'de yüzbaşı rütbesine terfi edilir. Yüzbaşı Şamil Türkiye ve Azerbaycan'da çeşitli fahri derecelerle ve "Kusursuz Hizmete Göre" medalyası ile taltif edilmiştir⁸⁹.

Ateş Teminat Grubu Komutanı, Yüzbaşı Şamil Babayev, 27 Eylül'den bu yana grubuyla birlikte muharebe ve taktik tatbikatlarda yer alıyor. Fizuli yönünde savaşırken pusuya düşürüldüler. Orada pusuya düşürülmelerine rağmen düşman askerleriyle savaşarak onları yok ettiler. Sonuç olarak pusudan çıkmağı başardılar. Sonra 31 Ekim'de Şuşa şehrini kurtarmak için oraya yola çıktı, aç ve susuz yollarda beş gün beş gece yürüdükten sonra ekip gizli orman yollarından şehre ulaştı. Ve orada 400 Özel Kuvvet savaşçısı ayrı gruplara bölünerek Şuşa şehrine farklı yönlerden girdi. Yüzbaşı Babayev'in 18 kişilik grubu Şuşa'ya Daşaltı – Hocavend istikametinden girdi. Şuşa'ya girdikten sonra 20 metre mesafeden Ermeni askerlerle makineli tüfeklerle savaştilar. Ancak 3.000 düşman askeri, çok sayıda zırhlı araç ve insansız hava aracı da savaşa katıldığından, Kasımın 5'den 6'na bağlayan gecede çatışmalar hızla devam etti. Buna rağmen yine de cesur özel kuvvetler Ermenileri geri çekilmeye mecbur bıraktılar. Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerinin cesur askerleri "RPG-7" silahlarıyla düşman tanklarını ve BMP'leri imha ediyor. 7 Kasım'da Yüzbaşı Şamil, savaş sırasında bir havan bombasıyla sırtından, kollarından ve bacaklarından yaralandı. Böylece yaralı halde savaşmaya devam eden Şamil, grubundaki yaralı savaşçıları ateş alanından çıkardı. Şuşa'ya Azerbaycan bayrağı dikildi,

⁸⁸ *Vətən müharibəsində şəhid olan hərbi qulluqçuların siyahısı* (PDF). <https://mod.gov.az/az/news/veten-muharibesinde-sehid-olmus-herbi-qulluqcularin-siyahisi-34286.html>. [Erişim tarihi: 09.12.2020].

⁸⁹ Şirəliyeva, M. (2021, Şubat 17). *Şəhid kapitan Şamil Babayev: "Şəhid olsam, qəlbimin üstündə daşdığım bayrağı məzarımda başımın altına qoyarsınız"*. <https://nuhcixan.az/news/cemiyet/42636-sehid-kapitan-samil-babayev-sehid-olsam-qelbimin-ustunde-dasidigim-bayragi-mezarimda-basimin-altina-qoyarsiniz>. [Erişim tarihi: 17.02.2021].

tekbirler söylendi ve ezan okundu. Savaş sona erdiğinde, Ermeni düşmanları tekrar saldırdığında havan toplarının tekrar ateşine maaruz kaldılar. Şehit olmadan önce Şamil bu dileğini silah arkadaşına şöyle dedi: “Ben şehit olursam üzerimde taşıdığım bayrağı kabrimde başımın altına koyunuz”. 8 Kasım’da Yüzbaşı Şamil Babayev şehit oldu.⁹⁰

Şamil Babayev 13.11.2020’de Culfa bölgesinin Camaldın köy mezarlığında toprağa gömülmüştür. 32 yaşlı Şamil evliydi, 1 evladı vardı. Hizmeti döneminde 26.06.2020’de “Kusursuz Hizmete Göre” 3. derece madalyası⁹¹, ölümünden sonra 09.12.2020’de “Zafer” Nişanı⁹², 15.12.2020’de “Vatan Uğrunda” medalyası⁹³, 25.12.2020’de “Füzuli’nin Azat Olunmasına Göre” medalyası⁹⁴, 29.12.2020’de “Şuşa’nın Azat Olunmasına Göre” medalyası⁹⁵ ile taltif edilmiştir.

⁹⁰ Şuşada dastan yazan Şehidimiz Şamil Babayev. <https://www.youngpress.az/q%C9%99hr%C9%99man-%C6%8Fsg%C9%99rimiz-babayev-samil> [Erişim tarihi: 06.12.2020].

⁹¹ **Kapitan Babayev Şamil Baloğlan oğlu.** <https://shexsiheyet.mia.gov.az/?/az/menu/264/> [Erişim tarihi: 30.3.2021].

⁹² Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının “Zəfər” Ordeni ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 09.12.2020-cil tarixli Sərəncamı. <https://president.az/articles/48681>. [Erişim tarihi: 9.12.2020].

⁹³ Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının “Vətən uğrunda” medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 15.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. www.president.az. [Erişim tarihi: 15.12.2020].

⁹⁴ Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının “Füzulinin azad olunmasına görə” medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 25.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. www.president.az. [Erişim tarihi: 25.12.2020].

⁹⁵ Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının “Şuşanın azad olunmasına görə” medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 29.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. [Erişim tarihi: 29.12.2020].

BAŞ İSTİHBARAT SUBAYI MURAD GÖZELOV

Kaynak: Müşfiq, Ş. Əbədiyyətdəki əziz ünvanlarımız - Şəhidlər ölməz, Vətən bölünməz!
<https://525.az/news/165086-ebediyetdeki-eziz-unvanlarımız-sehidler-olmez-veten-bolunmez>.
[Erişim tarihi 1.4.2021].

Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin tam zamanlı askeri, baş istihbarat subayı **Murad Zabil oğlu Gözelov**, 12 Mayıs 1995 tarihinde Neftçala'nın Hasanabad kasabasında doğdu. 2001-2010 yılında Hasanabad kasabası Şemseddin Orucov adına tam ortaokulunda okudu. 2010 yılında Azərbaycan Devlet Petrol və Sənaye Universiteti bünyesindeki Bakü Petrol və Enerji Kolleji'nin Petrol və Gaz İşləmə Fakültesini kazandı. 2014 yılında universitetdən məzun oldu və əsgərliyə gitti. Tərter'deki Özel İstihbarat Taburu'nda tam zamanlı askeri görev yapan Murad, Baş Gözcü olaraq görev yapıyor. Murad Gözelov, 2016 yılında əsgərlik xidmətini bəşəriyyətlə tamamladıqdan sonra çeşitli görevlərdə bulundu. Mart 2018'dən itibərən Neftçala Operating Company LTD'de operator olaraq çalışmaya başladı. Kariyerində hər zaman bəşəriyyətlə olan Murad, petrol üretim və stabilizasyon uzmanlığına terfi etti. 2020 yılında yüksek öğretim kurumlarına giriş sınavlarında hayalini kurduğu Azərbaycan Devlet Petrol və Sənaye Universiteti Petrol və Gaz Mühəndisliyi Fakültesi'ne kabul edildi. Baş istihbarat subayı Murad Gözelov, 20 Eylül 2020'de gönüllü eğitime katıldı. 27 Eylül'de başlayan İkinci Karabağ Savaşı'nda keşif grubunda savaşan

Murad, cesareti ve yiğitliği ile seçildi ve savaşa aktif olarak katıldı. 30 Ekim'de Gubadlı için yapılan savaşlarda kahramanca şehit oldu ve 5 Kasım'da Neftçala'da toprağa verildi⁹⁶.

Şehit olduktan sonra Murad Gözelov 15.12.2020'de "Vatan Uğrunda"⁹⁷, 24.12.2020'de "Cebrayıl'ın Azat Olunmasına Göre" medalyası⁹⁸, 29.12.2020'de "Gubadlı'nın Azat Olunmasına Göre" medalyası⁹⁹ ile taltif edilmiştir. Neftçala Operating Company LTD'nin yönetimi ve çalışanları şehit Gözelov Murad Zabil oğlu anısına bir anıt kompleksi inşa ettiler.

KAHRAMAN İZCİ ZAHİR FEYZULLAYEV

Kaynak: Zahir Feyzullayev: Şehid yoldaşının qisasını aldıqdan sonra özü də şəhid oldu <https://www.memorial.az/en/news/625> [Erişim tarihi: 13.3.2021]; Ramazanlı, G. Qisası qiyamatə saxlamayan şəhid Zahir Feyzulayev. METBUAT.AZ <https://azerforum.com/az/qisasi-qiyamate-saxlamayan-shehid-zahir-feyzulayev-> [Erişim tarihi: 10.1.2021].

⁹⁶ **Müşfiq, Ş. Əbədiyyətdəki əziz ünvanlarımız - Şəhidlər ölməz, Vətən bölünməz!** <https://525.az/news/165086-ebediyetdeki-eziz-unvanlarimiz-sehidler-olmez-veten-bolunmez>. [Erişim tarihi 1.4.2021]; **Vətən müharibəsində şəhid olan hərbi qulluqçuların siyahısı (PDF)** <https://mod.gov.az/az/news/veten-muharibesinde-sehid-olmus-herbi-qulluqcularin-siyahisi-34286.html> [Erişim tarihi: 9.12.2020].

⁹⁷ **Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Vətən uğrunda" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 15.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı.** www.president.az. [Erişim tarihi: 15.12.2020].

⁹⁸ **Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Cəbrayılın azad olunmasına görə" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 24.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı.** www.e-qanun.az. [Erişim tarihi: 24.12.2020].

⁹⁹ **Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Qubadlının azad olunmasına görə" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 29.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı.** www.e-qanun.az. [Erişim tarihi: 29.12.2020].

Teğmen Feyzullayev Zahir Eyvaz oğlu 24 Aralık 1992 tarihinde Oğuz ilçesi Muhas köyünde doğdu.¹⁰⁰ Zahir Feyzullayev 1999 yılında A.Ahmadov adına Muhas köyü orta öğretim okulunun birinci sınıfına kabul edildi. Eğitimine Oğuz şehir E.Abdullayev adına 2. Nolu tam ortaokulunda devam ederek, bu okuldan 2010 yılında mezun oldu. Zahir okuldayken vatansızlığı, cesareti ve gururu ile diğer öğrencilerden farklıydı.¹⁰¹

Zahir Feyzullayev 2011-2012'de İç Birliklerin "N" Nolu askerî biriminde askerliğini yaptı. 12 Kasım 2013 tarihinde Milli Savunma Bakanlığı'nın Astsubay Başçavuş eğitimi kursuna kabul edildi. Kursu 25 Ocak 2014 tarihinde tamamladı. Aynı yılın Ocak ayından Şubat'a dek, "N" Nolu Özel Askerî Birlik Özel Grup Komutanı, Şubat 2014'ten Mayıs 2015'e dek "N" Nolu Özel Askerî Birlik Özel Grup Komutan Yardımcısı, Mayıs 2015'den Temmuz 2018'e dek, "N" Nolu Özel Askerî Birlik Grup Komutan Yardımcısı, aynı yılın 2 Temmuzundan itibaren "N" Nolu Özel Askerî Birlik Grup Komutanı olarak görev yaptı. Zahir Feyzullayev 2 Mayıs 2015-27 Mayıs 2015 tarihleri arasında "Görsel Hedef Değerlendirme" kursunu geçmek için Türkiye Cumhuriyeti'nin Ankara şehrinde, 28 Nisan 2017-13 Temmuz 2017 tarihleri arasında "Askerî Serbest Paraşüt" kursunu geçmek için yine Ankara'da, 7 Ekim 2018 - 2 Kasım 2018 tarihleri arasında "Statik temel paraşüt" kursunu geçmek için Kayseri'de, 5 Kasım 2018 - 1 Aralık 2018 tarihleri arasında "Statik paraşütçü ve yer mürettebatı komutanlığı" kursunu almak için yine de Kayseri'de bulunmuştur. Zahir, 29 Ocak 2019-23 Şubat 2019 tarihleri arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin Kars ve Kayseri şehirlerinde "Kış 2019" tatbikatına katıldı. Vatan için yaptığı hizmet ve kahramanlıktan dolayı Zahir "Azerbaycan Ordusu'nun 100.Yıldönümü", "Askerlik Hizmetinde Liyakat" 3. derece madalyaları ve çeşitli fahri derecelerle taltif edilmiştir¹⁰².

Zahir 2018 yılında Nahçıvan Alahidde Genelkuvvet Ordusu Özel Kuvvetlerinin bünyesinde Günnut köyü ve stratejik açıdan önemli bir sıra yüksekliklerin düşmandan kurtarılmasında katkıda bulunmuştur. Göstermiş olduğu hizmetlerden dolayı o, 2 Temmuz 2018'de Asteğmen rütbesine, 2

¹⁰⁰ *Vətən müharibəsində şəhid olan hərbi qulluqçuların siyahısı (PDF)*. <https://mod.gov.az/az/news/veten-muharibesinde-sehid-olmus-herbi-qulluqcularin-siyahisi-34286.html> [Erişim tarihi: 9.12.2020].

¹⁰¹ *Feyzullayev Zahir Eyvaz oğlu* <http://sehidler.info/shehidler/cba3ab64-7bf6-4053-b990-e0f53534e925> [Erişim tarihi: 29.3.2021].

¹⁰² *Ramazanlı, G. Qisası qiyamatə saxlamayan şəhid Zahir Feyzulayev. METBUAT.AZ* <https://azerforum.com/az/qisası-qiyamate-saxlamayan-shehid-zahir-feyzulayev-> [Erişim tarihi: 10.1.2021].

Temmuz 2019'da paraşütle atlamada özel cesareti nedeniyle teğmenliğe terfi etti.¹⁰³

Zahir, İkinci Karabağ Savaşı'nda Füzuli, Zengilan ve Hocaven'de savaştı. Son savaş Hocavend ilçesinin Tug köyü uğurundaydı. Çarpışmalar sırasında Teğmen Zahir Feyzullayev şehit Yarbay Anar Aliyev'in grubunda görev yapıyordu. Komutanı Anar Aliyev, Zahir Feyzullayev ve başka bir silah arkadaşı da dahil olmak üzere üç kişilik küçük bir grup, birkaç köyün kurtuluşunda özel bir rola sahipti. Anar Aliyev, Zengilan bölgesinin düşmandan kurtarılmasını Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'na bildirdiğinde, Zahir de o grubun bir üyesiydi.¹⁰⁴

Zahir çatışmalar sırasında emrindeki askerleri birkaç kez savaş alanından tahliye etti ve ayrıca Ermeni Ordusu'nun canlı kuvvetlerinin yok edilmesinde de kendini gösterdi.¹⁰⁵ Birlik komutanı, özel kuvvetlerin teğmeni Zahir, kahramanlık göstererek şehitlik makamına erdi. 20 Ekim 2020'de Oğuz ilçesi Muhas köy mezarlığında toprağa verildi.¹⁰⁶

Zahir Feyzullayev, "*Vatan bizim gayretimizin, şerefimizin simgesidir, onu işgalden kurtarmalıyız*" arzusuyla askerliğe gitmişti.¹⁰⁷ Şehit olan yoldaşının cenaze töreni gününde onlarca Ermeni'yi de yok etti. Daha sonra aradı ve bu müjdeyi canezze törenine gelenlere ilettili: "*İntikam alındı*". Özel Kuvvetler Komutanı, kahraman gözcü Zahir Feyzullayev, şehit makamına ermeden önce silah arkadaşının intikamının yerde kalmadığını bu şekilde açıklamıştı¹⁰⁸.

¹⁰³ *Düşmenle əlbəyaxa döyüşə giren şəhid XTQ zabiti Zahir Feyzullayev.* <https://www.yeniavaz.com/az/news/164155/dusmenle-elbeyaxa-doyuse-giren-sehid-xtq-zabiti-zahir-feyzullayev-fotolar> [Erişim tarihi: 1.4. 2021].

¹⁰⁴ *Düşmenle əlbəyaxa döyüşə giren şəhid XTQ zabiti Zahir Feyzullayev.* <https://www.yeniavaz.com/az/news/164155/dusmenle-elbeyaxa-doyuse-giren-sehid-xtq-zabiti-zahir-feyzullayev-fotolar> [Erişim tarihi: 1.4. 2021].

¹⁰⁵ *Zahir Feyzullayev: Şəhid yoldaşının qisasını aldıqdan sonra özü də şəhid oldu* <https://www.memorial.az/en/news/625> [Erişim tarihi: 13.3.2021].

¹⁰⁶ *Feyzullayev Zahir Eyvaz oğlu* <http://sehidler.info/shehidler/cba3ab64-7bf6-4053-b990-e0f53534e925> [Erişim tarihi: 29.3.2021]

¹⁰⁷ *Qəhrəman kəşfiyyatçı Zahir Feyzullayev - ŞƏHİD YOLDAŞININ QİSASINI ALDIQDAN SONRA ÖZÜ DƏ ŞƏHİD OLDU – VİDEO*, Veb TV, <https://www.xezerxeber.az/news/veb-tv/314924/qehreman-kesfiyyatci-zahir-feyzullayev> [Erişim tarihi: 25.11. 2020].

¹⁰⁸ *Nüsrət, E. Qisası qiyamətə saxlamayan şəhid Zahir Feyzullayev.* <https://metbuat.az/news/1397697/qisasi-qiyamate-saxlamayan-sehid-zahir-feyzulayev.html> [Erişim tarihi:10.1.2021]

Şehit olduktan sonra 15.12.2020'de "Vatan Uğrunda"¹⁰⁹, 29.12.2020'de "Şuşa'nın Azat olunmasına Göre"¹¹⁰, 30.12.2020'de "Askeri Hizmetine Göre"¹¹¹ medalyaları ile taltif olunmuştur.

KAHRAMAN ASTSUBAY ÇAVUŞ MUHTAR RAHİM OĞLU BABAYEV

Kaynak: Muxtar Rəhim oğlu Babayev. <http://sehidler.info/shehidler/54a0e3f0-76ef-4f96-b63e-e5b307d36c5c> [Erişim tarihi: 29.3.2021]

Muxtar Rahim oğlu Babayev 25 Aralık 1985'te Celilabad bölgesinin Göytepe şehrinde doğdu¹¹². V. Mursalov adına Göytepe şehir 1. Nolu tam ortaokulunun 9. sınıfından mezun olduktan sonra Celilabad Devlet Mesleki Eğitim Merkezi sürücü kursunda eğitimine devam etti. 2006 yılında meslek okulundan mezun olduktan sonra askerliğe gitti, 2008 yılında hakiki askerî hizmeti tamamlandıktan sonra gönüllü olarak tekrar askere döndü ve

¹⁰⁹ Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Vətən uğrunda" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 15.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. www.president.az. [Erişim tarihi: 15.12.2020].

¹¹⁰ Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Şuşanın azad olunmasına görə" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 29.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. www.president.az. [Erişim tarihi: 29.12.2020].

¹¹¹ Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Hərbi xidmətlərə görə" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 30.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. www.president.az. [Erişim tarihi: 30.12.2020].

¹¹² Vətən müharibəsində şəhid olan hərbi qulluqçuların siyahısı (PDF). <https://mod.gov.az/az/news/veten-muharibesinde-sehid-olmus-herbi-qulluqcularin-siyahisi-34286.html> [Erişim tarihi: 9.12.2020].

süreden artık mesai askerliği yaptı. 2008'de Çavuş eğitim kursunu tamamladı ve orduya katıldı. 2016'da "Nisan Savaşları'nda" yaralanmasına rağmen çatışmalarda aktif rol aldı. İkinci Karabağ Savaşı'nda birçok düşman askerini ve askerî teçhizatı yok etti ve yaralandı. Hadrut ve Şuşa'nın kurtarılması için yapılan çatışmalarda aktif rol aldı. Ekim ayında askerî hastanede on dört gün tedavi gördükten sonra tekrar cepheye döndü. 2 Kasım'da Hocavend yönündeki şiddetli çatışmada kahramanca şehit oldu¹¹³. Güzel sporçu, Astsubay Çavuş Muhtar Babayev ölümünden sonra 15.12.2020'de "Vatan Uğrunda"¹¹⁴, 18.12.2020'de "Cesur Savaşı"¹¹⁵ ve 29.12.2020'de "Şuşa'nın Azat Olunması Uğrunda"¹¹⁶ medalyaları ile taltif edilmiştir.

SONUÇ

27 Eylül'de başlayan 44 günlük İkinci Karabağ Savaşı Azerbaycan halkının zihniyetini değiştirdi, mağlup bir ülkeden muzaffer bir millete dönüştürdü, halkımızın gururunu, özgüvenini ve onurunu geri getirdi, halkımızın ve ordumuzun milli vatanseverlik ruhunu, ahlaki ve psikolojik durumunu yükseltti. Modern savaşın sırlarını iyi bilen, savaş alanında disiplinli muharebeler yürüten ve uluslararası kuralların yönlendirdiği muzaffer Azerbaycan Ordusu hakkında artık bir klişe oluşmaktadır. Profesyonel operasyonları ile dünyadaki karargahları şok eden Muzaffer Azerbaycan Ordusu'nun uluslararası sıralamalarda yükseleceğine şüphe yok artık.¹¹⁷

¹¹³ Əlisa, S. (2021). *Göytəpə və Göytəpəlilər*, (yenilənmiş nəşr), Qanun nəşriyyatı, s.234-235; *Babayev Muxtar Rəhim*. <http://shhidler.info/shhidler/54a0e3f0-76ef-4f96-b63e-e5b307d36c5c> [Erişim tarihi: 30.3.2021].

¹¹⁴ *Azerbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Vətən uğrunda" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 15.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı*. www.president.az. [Erişim tarihi:15.12.2020].

¹¹⁵ *Azerbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Cəsür döyüşçü" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 18.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı*. www.president.az. [Erişim tarihi: 18.12.2020]

¹¹⁶ *Azerbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Şuşanın azad olunmasına görə" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 29.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı*. www.president.az. [Erişim tarihi: 29.12.2020]

¹¹⁷ Mirzəyev, E. (2020, Ekim 3). *İkinci Qarabağ müharibəsi: səbəblər və ilkin şərtlər*. <https://azlogos.eu/ikinci-qarabag-muharibe-s%C9%99si-s%C9%99b%C9%99b%C9%99r-v%C9%99-ilkini-s%C9%99rt%C9%99r/>. [Erişim tarihi: 3.10. 2020]

Bu savaşta Türkiye Cumhuriyeti'nin verdiği manevi destek, tüm baskılara rağmen, uluslararası arenada Azerbaycan'ın haklı davasını her vasıta ile savunması, "bir millet iki devlet" şiarına hep sadık kalması, Azerbaycan için bu zor günlerde çok önemli ve gururvericiydi.

Dünya tarihinde savaşlar asla zayıtsız olmuyor. Bu savaşlarda Azerbaycan, Birinci Karabağ Savaşı'na kıyasla çok az kayıpla büyük ilerlemelere imza attı. Her zaman önde çarpışan Özel Kuvvetlerin askerleri arasında şehitlerimiz o biri askerlerle oranda daha fazladır. Azerbaycan askerleri İkinci Karabağ Savaşı'nda kanı ve canı ile halkımızın hafızasında silinmeyecek kahramanlıklar yaparak muzaffer bir tarih yazdılar. Özellikle Şuşa'nın kurtarılması operasyonlarında inanılmaz kahramanlık sergileyen, mümkün olmayanı mümkün eden özel kuvvetlerin askerlerini vurgulamak gerekir.

Böylece, hesaplamalarımıza göre 29 Nisan 2021 itibarıyla İkinci Karabağ Savaşı'nda şehit düşen askerlerin sayısı 2.893, kayıp sayısı ise 21 olmuştur.

Aziz şehitlerimizin ruhları önünde baş eğir, ruhunuz şad olsun diyoruz!

KAYNAKÇA

Arəstə Baxışovanın qızı: "Anam mənə həmişə fəxr edirdi, mən də indi anamla fəxr edirəm ki, şəhid oldu".

<https://ambur.az/areste-baxisovanin-qizi-anam-menle-hemise-fexr-edirdi-men-de-indi-anamla-fexr-edirem-ki-sehid-oldu> [Erişim tarixi: 30.10.2020].

Azərbaycan İkinci Qarabağ Müharibəsində şəhid olmuş 2881 hərbi qulluqçusunun adını açıqlayıb. <https://www.bbc.com/azeri/azerbaijan-55234647> [Erişim tarixi: 6.3.2021].

Azərbaycan Ordusunun şəhid əsgəri dəfn edilib <https://report.az/qarabag/veten-muharibesi-sehidi-ile-vida-merasimi-kecirilir/> [Erişim tarixi: 21.4.2021].

Azərbaycan Ordusunun şəhid olan əsgəri Gəncədə dəfn olunub https://apa.az/az/cebhe_xeberleri/Azərbaycan-Ordusunun-shid-olan-sgri-Gncd-dfn-olunub-colored-FOTOcolor-634454 [Erişim tarixi: 18.3.2021].

Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Cəbrayılın azad olunmasına görə" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 24.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. www.e-qanun.az. [Erişim tarixi: 24.12.2020].

Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Cəsur döyüşçü" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 18.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı www.president.az. [Erişim tarixi: 18.12.2020]

Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Füzulinin azad olunmasına görə" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 25.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. www.president.az. [Erişim tarixi 25.12.2020].

Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularına "Qarabağ" ordeni verilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 09.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. <https://mod.gov.az/az/news/azerbaycan-respublikasi-silahli-quvvelerinin-herbi-qulluqclarinin-teltif-edilmesi-haqqinda-azerbaycan-respublikasi-prez-34037.html>. [Erişim tarixi: 9.12.2020].

Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Qubadlının azad olunmasına görə" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 29.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. www.e-qanun.az. [Erişim tarixi: 29.12.2020].

Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Hərbi xidmətlərə görə" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 30.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. www.president.az. [Erişim tarixi: 30.12.2020].

Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Suqovuşanın azad olunmasına görə" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 29.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. www.e-qanun.az. [Erişim tarixi: 29.12.2020].

Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Suqovuşanın azad olunmasına görə" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan

Prezidentinin 29.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. www.president.az. [Erişim tarihi: 29.12.2020].

Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Şuşanın azad olunmasına görə" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 29.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. *www.president.az. [Erişim tarihi: 29.12.2020.]*

Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 09.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. www.e-qanun.az. [Erişim tarihi: 09.12.2020].

Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 15.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. *www.president.az. [Erişim tarihi: 15.12.2020].*

Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Vətən uğrunda" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 15.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. www.e-qanun.az. [Erişim tarihi: 15.12.2020].

Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Vətən uğrunda" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 15.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. www.president.az. [Erişim tarihi: 15.12.2020].

Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularına "Vətən Müharibəsi Qəhrəmanı" adının verilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 09.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. www.president.az. [Erişim tarihi: 9.12.2020].

Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Vətən uğrunda" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı 15 dekabr 2020. <https://president.az/articles/49098> [Erişim tarihi: 15.12.2020].

Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Zəfər" Ordeni ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 09.12.2020-cil tarixli Sərəncamı. <https://president.az/articles/48681>. [Erişim tarihi: 9.12.2020].

Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Zəngilanın azad olunmasına görə" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 25.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı. *www.president.az. [Erişim tarihi: 25.12.2020].*

AzVision (2020, Kasım 23). Döyüş meydanında "Vətən yaxşıdır" oxuyan şəhidimiz. AzVision. [Erişim tarihi: 10.1.2021].

Babayev Muxtar Rəhim. <http://sehidler.info/shehidler/54a0e3f0-76ef-4f96-b63e-e5b307d36c5c> [Erişim tarihi: 30.03.2021].

Bayramlı, N. (2020, Aralık 22). Vətən yolunda canlarını qəhrəmancasına fəda etmiş şəhid qardaşlar - Nurlan və İntiqam https://www.yeniazerbaycan.com/SonXeber_e75669_az.html. [Erişim tarihi: 22.12.2020].

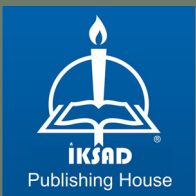
Bəşirqızı, Z. (2020, Ekim 20). Şəhid Cəbrayıl Dövlətzadənin ailəsi ziyarət edilib. Xalq qəzeti, <https://xalqgazeti.com/mobile/az/news/60400>. [Erişim tarihi: 20.10.2020].

- CBC TV (2020, Aralık 9). Gənc heykəltəraşlar şəhidlərin büstlərini hazırlayıblar . Youtube.com. [Erişim tarixi: 9.12.2020].
- Cəfəri, K. (2020 Aralık 7). Şəhid Xudayar Yusifzadənin büstü hazırlanıb . Oxu.az [Erişim tarixi: 7.12.2020].
- Cənnətdəki ilk Qadınlar Günün mübarək, Arəstə! <https://525.az/news/163708-cennetdeki-ilk-qadinlar-gunun-mubarek-areste-anim> [Erişim tarixi: 8.3.2021].
- “Cəsurluq məktəbi” rubrikasında polkovnik-leytenant Zaur Cəfərov <http://az.baku-art.com/az/cesurluq-mekt-bi-rubrikasinda-polkovnik-leytenant-zaur-c-f-rov> [Erişim tarixi: 04.3.2021].
- Daha bir hərbiçimizin şəhid xəbəri gəldi.** <https://konkret.az/daha-bir-herbcimizin-sehid-xeberi-geldi-foto-2/> [Erişim tarixi: 17.3.2021]
- Daha bir şəhidimiz dəfn edildi. <https://525.az/news/162120-daha-bir-sehidimiz-defn-edildi> [Erişim Tarixi: 23.3.2021]
- Daha bir şəhidimiz var: 6 aylıq komadan ayılmadı. <https://istiqaemet.org/post/daha-bir-sehidimiz-var-6-ayliq-komadan-ayilmadi-2572> [Erişim tarixi: 19.4.2021].
- Daşsalahlı, R. (2020, Kasım 6) Erməni generalını boğaraq öldürən cəsur ƏSGƏR. <https://www.muallim.edu.az/news.php?id=13350> [Erişim tarixi: 6.11.2020].
- Daşaltıda şəhid olan əsgərin nəşi ailəsinə təhvil verilib. <https://report.az/qarabag/dasaltida-sehid-olan-esgerin-nesi-ailesine-tehvil-verilib/> [Erişim tarixi: 20.04.2021].
- Deputat Şəhid Arəstə Baxışovanın anası ilə görüşüb. https://modern.az/az/news/280868/deputat-sehid-areste-baxisovanin-anasi-ile-gorusub-foto___ [Erişim tarixi: 6.3.2021].
- Dumanlar başında özü dastana döndü Xudayar!*. www.youtube.com. (YouTubeportali / "ARB TV" səhifəsi). [Erişim tarixi: 4.12.2020].
- Düşmənlə əlbəyaxa döyüşə girən şəhid XTQ zabiti Zahir Feyzullayev. <https://www.yeniavaz.com/az/news/164155/dusmenle-elbeyaxa-doyuse-giren-sehid-xtq-zabiti-zahir-feyzullayev-fotolar> [Erişim tarixi: 1.4. 2021].
- Erməni generalı boğaraq öldürən ŞƏHİD - Cəbrayıl Dövlətzadə barədə *Bilinməyənlər*. <https://avtosfer.az/az/oyrenek/ermeni-generalı-bogaraq-olduren-sehi%CC%87d-cebrayil-dovletzade-barede-bi%CC%87li%CC%87nmeyenler-vi%CC%87deo-131955> [Erişim tarixi: 25.2.2021].
- Eyvazlı, A. (2017, Ekim 16). “Aprel döyüşü”nün qəhrəman qardaşları - biri şəhid oldu, o biri şahid. Türkünstan.
- Əlisa, S. (2021). Göytəpə və Göytəpəlilər, (yenilənmiş nəşr), Qanun nəşriyyatı.
- Əsgərini canı bahasına xilas edən komandır. <https://report.az/multimedia/esgerini-cani-hesabina-xilas-eden-komandır/> [Erişim tarixi: 1.12.2020].

- Feyzullayev Zahir Eyvaz oğlu <http://shhidler.info/shehidler/cba3ab64-7bf6-4053-b990-e0f53534e925> [Erişim tarihi: 29.3.2021].
- Hazırda 24 hərbi itkin düşmüş sayılır <https://report.az/herbi-xeberler/hazirda-24-herbci-itkin-dusmus-sayilir-resmi/> [Erişim tarihi: 20.04.2021].
- Xəzər TV (2021, Ocak 12). Adı dastana dönən şəhidimizin büstü hazırlanıb . Youtube.com. [Erişim tarihi: 12.01.2021].
- Xudayar da uğrunda döyüdüynə qovuşdu. <https://sputnik.az/karabakh/20201215/425733538/Xudayar-da-urunda-dydyn-qovudu.html> [Erişim tarihi: 16.12.2020].
- İlk hərbi xanim şəhidimiz. <https://axar.az/news/kult/516386.html> [Erişim tarihi: 17.11.2020].
- İndiyədək 2889 şəhidin meyiti müayinə edilərək şəxsiyyəti müəyyən olunub. <https://report.az/qarabag/indiyedek-2889-sehidin-meyiti-muayine-edilerek-sexsiyyeti-mueyyen-olunub/> [Erişim tarihi 20.4.2021]; Hazırda 24 hərbi itkin düşmüş sayılır - RƏSMİ <https://report.az/herbi-xeberler/hazirda-24-herbci-itkin-dusmus-sayilir-resmi/> [Erişim tarihi: 20.4.2021].
- İntikam Asgerli ve Nurlan Aşgerlinin annesi Ziba hanımla rəportaj. Doç. Dr. İradə Memmedova tərəfindən 15 Aralık 2020 tarixində yapılmışdır.
- İtkin düşən zabitimizin səkkiz aydan sonra şəhid xəbəri gəldi. <https://report.az/qarabag/itkin-dusen-zabitimizin-sekkiiz-aydan-sonra-sehid-xeberi-geldi/> [Erişim tarihi: 29.4.2021].
- Kapitan Babayev Şamil Baloğlan oğlu. <https://shexsiheyet.mia.gov.az/?/az/menu/264/> [Erişim tarihi: 30.3.2021].
- Korpus komandirinin müavini, polkovnik Babək Səmidli şəhid olub. https://apa.az/az/cebhe_xeberleri/Korpus-komandirinin-muavini-polkovnik-Babk-Smidli-shid-olub-616454 [Erişim tarihi: 23.11.2020].
- Qardaşı Aprel döyüşlərində, özü isə Vətən müharibəsində - Şuşada şəhid oldu. <http://www.azerbaijan-news.az/posts/detail/qardasi-aprel-doyuslerinde-ozu-ise-veten-muharibesinde-susada-sehid-oldu-207054> [Erişim tarihi: 16.12.2020].
- Qəhrəman kəşfiyyatçı Zahir Feyzullayev - ŞƏHİD YOLDAŞININ QİSASINI ALDIQDAN SONRA ÖZÜ DƏ ŞƏHİD OLDU – VİDEO, Vəb TV, <https://www.xezerxeber.az/news/veb-tv/314924/qehreman-kesfiyyatci-zahir-feyzullayev> [Erişim tarihi: 25.11.2020].
- Mən onu atasız saxlasam da, məndən çox vətəni sevdi. <https://www.bbc.com/azeri/azerbaijan-55044795> [Erişim tarihi: 4.12.2020].
- Mirzəyev, E. (2020, Ekim 3). İkinci Qarabağ müharibəsi: səbəblər və ilkin şərtlər Elmır Mirzəyev. İkinci qarabağ müharibəsi: səbəblər və ilkin şərtlər. <https://azlogos.eu/ikinci-qarabag-muharib%C9%99si->

- Şirəliyeva, M. (2020, Şubat 17) *Şəhid kapitan Şamil Babayev: "Şəhid olsam, qəlbimin üstündə daşdığı bayrağı məzarımda başımın altına qoyarsınız"*. <https://nuhcixan.az/news/cemiyyet/42636-sehid-kapitan-samil-babayev-sehid-olsam-qelbimin-ustunde-dasidigim-bayragi-mezarimda-basimin-altina-qoyarsiniz>. [Erişim tarihi: 17.02.2021].
- Şuşada dastan yazan Şəhidimiz Şamil Babayev. <https://analoq.az/2020/12/06/susada-dastan-yazan-sehidimiz-samil-babayev/> [Erişim tarihi: 6.12.2020].
- Şuşada dastan yazan Şəhidimiz Şamil Babayev. https://www.youngpress.az/q%C9%99hr%C9%99man-%C6%8Fsg%C9%99rimiz-babayev-samil_ [Erişim tarihi: 06.12.2020].
- Tofiq, E. (2020, Kasım 30). "Vətən yaxşıdır" oxuyub məşhurlaşdı, şəhid olub ürəkləri dağladı. <http://www.aztv.az/az/news/10539/veten-yaxsidir-oxuyub-meshurlasdi-sehid-olub-urekleri-dagladi>. [Erişim tarihi: 30.11.2020].
- Ülvi Kərimov. https://az.wikipedia.org/wiki/%C3%9Civi_K%C9%99rimov [Erişim tarihi: 30.03.2021].
- Vətən mahnısı ilə tanınan şəhid Xudayar Yusifzadə: "Şəhid olmağa gedirəm" – Video. <https://aqreqator.az/az/cemiyyet/1129660> [Erişim tarihi: 27.11.2020].
- Vətən müharibəsində itkin düşən daha bir hərbi qulluqçunun nəşi tapılıb. <https://report.az/herbi-xeberler/itkin-dusmus-daha-iki-herbi-qulluqcunun-sexsiyyeti-mueyyenlesdirilib/> [Erişim tarihi: 27.4.2021].
- Vətən müharibəsində şəhid olan hərbi dəfn edildi. <https://report.az/qarabag/azerbaycan-ordusunun-itkin-dusen-daha-bir-herbcisnin-nesi-tapilib/> [Erişim tarihi: 06.4.2021].
- Vətən müharibəsində şəhid olan hərbi qulluqçuların siyahısı (PDF). www.mod.gov.az. [Erişim tarihi: 9.12.2020].
- Vətən müharibəsində şəhid olan hərbi qulluqçuların siyahısı* (PDF). <https://mod.gov.az/az/news/veten-muharibesinde-sehid-olmus-herbi-qulluqcularin-siyahisi-34286.html>. [Erişim tarihi: 09.12.2020].
- Vətən müharibəsində şəhid olan hərbi qulluqçuların siyahısı (PDF). www.mod.gov.az. [Erişim tarihi: 22.1.2021].
- Vətən müharibəsinin şəhidi Nardaranda dəfn edilib. <https://report.az/qarabag/veten-muharibesi-sehidi-ile-vida-merasimi-kecirilir26/> [Erişim tarihi: 26.4.2021].
- Vətən müharibəsi şəhidi polkovnik Babək Səmidlinin materialları Muzeyə təhvil verilib <http://azhistorymuseum.gov.az/az/news/3351> [Erişim tarihi: 19.3.2021].
- "Vətən yaxşıdır" oxuyub məşhurlaşdı, şəhid olub ürəyimizi dağladı — Xudayar Yusifzadə. www.youtube.com (YouTube portalı / "AZTV" səhifəsi). [Erişim tarihi: 4.12.2020].
- Zahir Feyzullayev: Şəhid yoldaşının qisasını aldıqdan sonra özü də şəhid oldu <https://www.memorial.az/en/news/625> [Erişim tarihi: 13.3.2021];

- Zaur Cəfərov: "Qarabağı can-qan bahasına geri qaytarmaq lazımdır" deyən polkovnik-leytenant. <https://www.memorial.az/en/news/611> [Erişim tarixi: 12.3.2021].
- 2-ci Qarabağ müharibəsinin ilk qadın şəhid hərbiçisi haqqında reportaj. <http://azertimes.az/2ci-qarabag-muharibesinin-ilk-qadin-sehid-herbicisi-haqqinda-reportaj/> [Erişim tarixi: 30.10.2020].
- 165 gündən sonra nəşi tapılan şəhid Ordubadda dəfn edilib https://apa.az/az/dagliq_qarabag/165-gundn-sonra-nsi-tapilan-shid-Ordubadda-dfn-edilib-634521 [Erişim tarixi: 18.3.2021].

ISBN: 978-625-7562-15-7